

Panteia
Research to Progress

Research voor Beleid | EIM | NEA | IOO | Stratus | IPM

Het bindend studieadvies in het hoger onderwijs rapportage

Inge van den Ende en Roxanne de Vreede (Panteia)
Kees Zandvliet en Elisa de Vleeschouwer (SEOR)

Zoetermeer, 4 april 2019

De verantwoordelijkheid voor de inhoud berust bij Panteia. Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Vermenigvuldigen en/of openbaarmaking in welke vorm ook, alsmede opslag in een retrieval system, is uitsluitend toegestaan na schriftelijke toestemming van Panteia. Panteia aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

The responsibility for the contents of this report lies with Panteia. Quoting numbers or text in papers, essays and books is permitted only when the source is clearly mentioned. No part of this publication may be copied and/or published in any form or by any means, or stored in a retrieval system, without the prior written permission of Panteia. Panteia does not accept responsibility for printing errors and/or other imperfections.

Samenvatting

Doel en opzet van het onderzoek

Het ministerie van OCW heeft Panteia en SEOR de opdracht gegeven om een onderzoek uit te voeren naar de werking van het bindend studieadvies (bsa). Hiervoor brengt het onderzoek de voorwaarden, criteria en het flankerend beleid rondom het bsa in beeld. Daarnaast richtte het onderzoek zich op het identificeren van de factoren die invloed hebben op de werking van het bsa en mogelijke handvatten om de positieve werking van het bsa bij hogescholen en universiteiten – waar nodig – te versterken. De probleemstelling van het onderzoek luidt als volgt:

Onder welke voorwaarden en criteria wordt anno 2018/2019 het bsa door de verschillende instellingen in het hoger onderwijs uitgevoerd, en welke factoren zijn van invloed op de positieve en negatieve gevolgen van het bsa?

De volgende onderzoeksactiviteiten zijn uitgevoerd om de probleemstelling te beantwoorden: een documentenstudie en inventariserende studie, interviews met vertegenwoordigers uit het veld, een juridische toets en casestudies bij zeven hogescholen en vijf universiteiten.

Wettelijk kader

Het doel van het studieadvies, zoals is neergelegd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), is het in een vroeg stadium vaststellen van de ongeschiktheid van een student voor een opleiding. Ho-instellingen zijn verplicht aan het einde van de propedeuse fase een studieadvies te geven en hebben de bevoegdheid om daar een afwijzing aan te verbinden. Instellingen mogen de afwijzing ofwel een negatief bsa alleen onder voorwaarden van bepaald flankerend beleid (ondersteuning student via begeleiding en gericht advies) uitgeven.

De bsa-norm bij hogescholen en universiteiten

Iedere instelling heeft de vrijheid om te besluiten een bindend studieadvies te gebruiken en de hoogte van de norm te bepalen. Deze kan per opleiding of faculteit verschillen, maar is binnen de onderzochte instellingen vaak voor de hele instelling hetzelfde. De hoogte verschilt wel tussen instellingen. Deze varieert bij de casestudies van 36 tot 60 studiepunten. De norm is gemiddeld wat hoger bij hogescholen dan bij universiteiten. Een van de instellingen geeft geen bindend, maar een dringend studieadvies.

De hoogte van de norm is zo vastgesteld dat deze een goede afspiegeling vormt van de geschiktheid van studenten, maar ze wel de ruimte geeft om fouten te maken. Dit geldt ook voor opleidingen met een norm van 60 ECTS, omdat het daarbij mogelijk is om onvoldoendes te compenseren. De keuze voor een bepaalde norm is gebaseerd op een eigen onderwijsvisie, die veelal is afgestemd op de aard van de opleiding of type studenten. Daarnaast hebben vooral universiteiten bij het vaststellen van de norm gekeken naar ervaringen uit het verleden: bij hoeveel studiepunten is de kans groot dat een student de studie met succes afrondt?

Het belangrijkste doel van het bsa is selectie van studenten die geschikt zijn voor de opleiding. Instellingen geven aan dat het bsa het langstuderen terugdringt. Daarnaast geeft het bsa houvast aan studenten, het helpt ze te 'leren studeren' en het bsa helpt voorkomen dat studenten met teveel studievertraging hun studie vervolgen.

Flankerend beleid 'voor de poort'

De meeste instellingen verstrekken al voordat studenten zich inschrijven informatie over het bsa, bijvoorbeeld via de website, tijdens open dagen en meeloopdagen, etc. Daarnaast hanteren instellingen een studiekeuzecheck, waarbij studenten een advies krijgen om zich wel of juist niet in te schrijven voor een opleiding. De invulling van de studiekeuzecheck verschilt per instelling. Universiteiten gebruiken hiervoor vaak een (online) vragenlijst die de kennis en interesse van studenten test. Bij hogescholen gaat het meestal om een combinatie van meeloopdagen, gesprekken en assessments.

Sommige opleidingen hanteren wel bepaalde toelatingseisen. Dit geldt wat vaker voor de hogescholen dan voor de universiteiten. Het gaat dan vaak om opleidingen met een numerus fixus of specifieke opleidingen (zoals University Colleges).

Voorwaarden en criteria

Studiepunten zijn nodig voor een positief bindend of dringend studieadvies. Voor het behalen van de benodigde studiepunten gelden een aantal voorwaarden en criteria. Hierbij gaat het om de manier waarop studiepunten te behalen zijn, mogelijke compensatieregelingen, toetsingsbeleid en herkansingsmogelijkheden, vakken die verplicht zijn gesteld en regels bij een tussentijdse beëindiging van de opleiding.

Studenten kunnen grofweg op twee manieren studiepunten behalen: per vak of per module. De meeste instellingen geven studiepunten per vak. Het aantal studiepunten per vak verschilt tussen de instellingen. Vakken met veel studiepunten kunnen de kans dat studenten het bsa halen verkleinen.

Een beperkt aantal instellingen biedt compensatiemogelijkheden aan. Studenten moeten wel een bepaald minimumcijfer halen om een vak te kunnen compenseren. De precieze invulling van het compensatiesysteem verschilt per instelling. Zo kunnen studenten tussen alle vakken compenseren of alleen binnen een vak, cluster of module. Ook herkansingsmogelijkheden en de planning ervan kunnen invloed hebben op de kans dat studenten een positief bsa krijgen. De meeste instellingen bieden één herkansingsmogelijkheid aan per toets.

Sommige hogescholen verplichten studenten een voldoende te halen voor een bepaalde toets en/of de stage. Ook zijn er hogescholen die impliciet een voldoende vereisen voor een bepaald vak, doordat een vak een substantieel aantal studiepunten oplevert die nodig zijn om de bsa-norm te halen. Daarnaast is er een aantal hogescholen en universiteiten met een aanwezigheidsplicht voor bepaalde onderdelen.

Studenten die zich voor 1 februari uitschrijven, krijgen bij de meeste instellingen geen negatief bsa. Bij uitschrijving na 1 februari ontvangen studenten wel een negatief bsa waardoor zij zich het jaar erop niet opnieuw kunnen inschrijven voor dezelfde opleiding bij dezelfde instelling. Twee instellingen geven ongeacht het moment van uitschrijving een negatief bsa.

Flankerend beleid tijdens de opleiding

Het flankerend beleid rondom het bindend studieadvies omvat de (informatie)voorzieningen waaronder de uitvoering plaatsvindt. Dit beleid heeft daarmee invloed op de werking van het bsa.

Instellingen informeren studenten via zowel algemene als persoonlijk gerichte informatie over het bsa. De instellingen verstrekken algemene informatie via de website, een inleidend college, het OER en de studiegids. Persoonlijke gerichte informatie omvat informatie over de persoonlijke voortgang van de studie die studenten online kunnen raadplegen.

Verder krijgen studenten, in lijn met de wettelijke voorschriften, een officiële waarschuwingsbrief. Hogescholen versturen deze waarschuwing- of voortgangsbrieven meestal in februari, na het tweede studieblok. Universiteiten waarschuwen studenten vaak officieel in maart, maar studenten (met een grote studieachterstand) ontvangen per mail of brief voor 1 februari een signaal.

Alle ho-instellingen zien studiebegeleiding als een belangrijk middel om studenten te ondersteunen bij het halen van de bsa-norm. Studieadviseurs begeleiden op individueel niveau; stafleden (docenten) of ouderejaars geven als tutor of mentor begeleiding op groepsniveau, met aandacht voor individuele situaties. De inrichting van de studiebegeleiding loopt tussen de instellingen uiteen. Verschil is er vooral in de mate waarin studieadviseurs studenten actief uitnodigen voor begeleidingsgesprekken of passief op aanvraag van de student. Een actieve uitnodiging houdt bij een aantal hogescholen in dat er op vaste momenten tijdens het studiejaar individuele gesprekken plaatsvinden. Bij andere instellingen houdt een actieve uitnodiging in dat zij alleen studenten met een (forse) studieachterstand uitnodigen voor een gesprek.

Alle instellingen voorzien in mogelijkheden voor dispensatie of uitstel in geval van persoonlijke omstandigheden. Het gaat om in de wet (en OER) omschreven omstandigheden, maar ook om andere meer specifieke situaties. De wijze waarop dit is georganiseerd loopt uiteen tussen de instellingen. Praktisch betekent dit dat de student die tijdig een beroep doet op persoonlijke omstandigheden en deze toelicht aan de bevoegde functionaris of instantie, uitstel of dispensatie krijgt. Maar ook bij late melding is dispensatie mogelijk. Bij de beslissing hierover wegen de bevoegde commissies bij de hogescholen de motivatie van de student mee. Bij de universiteiten wordt in brede zin naar de omstandigheden gekeken en het advies van studiebegeleiders, artsen en psychologen meegewogen.

Voorzieningen en studieverloop bij een negatief bsa

Zolang studenten die een (voorlopig) negatief bsa ontvangen nog zijn ingeschreven bij de instelling, kunnen zij een beroep doen op de beschikbare begeleiding en/of een beroep doen op persoonlijke omstandigheden, om alsnog de studie te kunnen voortzetten. Studenten die zich uitschrijven of zich na een negatief bsa niet meer inschrijven raken uit beeld. Een deel van de studenten schrijft zich na een negatief bsa opnieuw in bij dezelfde instelling, maar dan voor een andere studie, en blijven zo in het zicht van de instelling.

De factoren van invloed op het bsa

Uit het voorgaande komen de factoren en mechanismen naar voren die de werking van het bsa mede beïnvloeden. We tekenen aan dat het volledige pakket aan factoren, waaronder voorwaarden en criteria en het flankerend beleid gezamenlijk het uiteindelijke effect op de werking van het bsa bepalen.

De factoren die van invloed zijn op de werking van het bsa, zijn:

- Informatievoorziening en matching vooraf. Hoe persoonlijker en hoe beter inzicht deze de student bieden, hoe groter de kans op een juiste keuze. Specifieke opleidingen kennen een strengere selectie op basis van toelatingseisen.
- Voorwaarden en criteria. Het gaat hierbij om de wijze waarop studiepunten zijn te behalen, 'extra' herkansingsmogelijkheden, tijdstip van herkansingen, compensatiemogelijkheden, de gevolgen van tussentijdse beëindiging, wel of geen aanwezigheidsplicht en/of verplichte vakken.
- Het curriculum: de inhoud, inrichting en het niveau van de propedeuse dienen representatief te zijn voor de rest van de opleiding.
- De kwaliteit en beschikbaarheid aan informatie over het bsa en de studievoortgang.
- De kwaliteit, beschikbaarheid en de inrichting (actief of passief) van individuele studiebegeleiding.
- De wijze waarop de examencommissie persoonlijke omstandigheden beoordeeld.

Verbetersuggesties

Instellingen doen zelf al het nodige om de werking van het bsa te optimaliseren.

Hierop aansluitend zijn op basis van de genoemde factoren de volgende verbetersuggesties geformuleerd:

1. Te overwegen aanpassingen in voorwaarden, criteria, curriculum opbouw en/of studiebegeleiding rondom het bsa om zoveel mogelijk geschikte studenten te kunnen behouden.
2. Blijven leren van elkaar, door onderlinge uitwisseling van ervaringen over het pakket aan voorwaarden, criteria en flankerend beleid dat is afgestemd op de hoogte van de bsa-norm;
3. Neem bij reflectie (bijv. bij een hoge uitval) alle factoren rondom de bsa-norm mee, juist vanwege de samenhang van de norm, voorwaarden en criteria en flankerend beleid.
4. Onderzoek naar de consequenties van het bsa inclusief de bijbehorende voorwaarden, criteria en flankerend beleid.
5. Individuele begeleiding actiever aanbieden. Bied in plaats van individuele gesprekken op aanvraag van de studenten (passief) actief alle studenten op vaste momenten of op basis van studieachterstanden een coachingsgesprek aan.

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1 Achtergrond en doel van het onderzoek	9
1.1 Achtergrond	9
1.2 Doel van het onderzoek	9
1.3 Analyse kader	9
1.4 Probleemstelling en onderzoeksvragen	11
1.5 Onderzoeksopzet	12
2 Het wettelijk kader	13
2.1 Het bindend studieadvies in het hbo en wo	13
2.2 Bevoegdheden	15
3 Het bindend studieadvies bij hogescholen	17
3.1 Inleiding	17
3.2 De bsa-norm	17
3.3 Flankerend beleid 'voor de poort'	19
3.4 Voorwaarden en criteria	21
3.5 Flankerend beleid tijdens de opleiding	24
4 Het bindend studieadvies bij universiteiten	29
4.1 Inleiding	29
4.2 De bsa-norm	29
4.3 Flankerend beleid 'voor de poort'	31
4.4 Voorwaarden en criteria	31
4.5 Flankerend beleid tijdens de opleiding	33
5 De factoren van invloed op het bsa	39
5.1 Factoren uit het flankerend beleid voor de poort	39
5.2 Factoren uit de voorwaarden en criteria	40
5.3 Het curriculum: inhoud, inrichting en niveau	43
6 Verbetersuggesties	47
6.1 Geschikte studenten behouden	47
6.2 Overige suggesties	48
7 Conclusies	50
7.1 Wettelijk kader	50
7.2 Het beleid (rondom bsa) bij onderwijsinstellingen	50
7.3 Factoren en verbetersuggesties	53

1 Achtergrond en doel van het onderzoek

1.1 Achtergrond

Het bindend studieadvies (hierna: bsa) is een voorziening in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) die onderwijsinstellingen als instrument kunnen hanteren om eraan bij te dragen dat de juiste student bij de juiste opleiding terecht komt. Ook kan het bsa bijdragen aan een goede studievoortgang van de studenten. Studenten nemen door te voldoen aan de eisen van het bsa geen 'te zware last' mee naar het tweede studiejaar.

Eind 2017 ontving de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een aantal schriftelijke vragen over het bindend studieadvies van het Tweede kamerlid Özdil¹. Deze vragen gingen in op het proefschrift van dr. E. Sneyders genaamd 'What works to improve students success; the effects of academic dismissal policies, student grants and institutional mergers on student outcomes'.

De minister gaf in haar reactie aan dat zij de conclusie van het onderzoek deelt dat het bindend studieadvies niet op zichzelf staat maar een onderdeel is van beleid dat erop gericht is studenten te ondersteunen bij het voltooien van een passende studie. Zij is van mening dat het bindend studieadvies studenten kan helpen bij het vinden van de juiste studie. Ook vindt zij het bieden van kwalitatief goede ondersteuning naast het bindend studieadvies een verantwoordelijkheid van de instellingen. Om zicht te krijgen op de vorm en criteria van het bindend studieadvies kondigde zij aan een onderzoek te laten uitvoeren naar de huidige werking van het bindend studieadvies.

1.2 Doel van het onderzoek

Het ministerie van OCW heeft dit onderzoek laten uitvoeren om te achterhalen welke voorwaarden en criteria gehanteerd dienen te worden om de positieve aspecten van het bsa in de toekomst te kunnen blijven benutten, en om na te gaan hoe de mogelijke nadelen van het bsa tot een minimum beperkt kunnen worden. Het onderzoek diende te resulteren in handvatten om de positieve werking van het bsa bij hogescholen en universiteiten – waar nodig – te versterken.

1.3 Analyse kader

In dit onderzoek dient de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) en bestaande jurisprudentie als kader en dus als uitgangspunt voor het onderzoek en voor de onderwijsinstellingen. Daarbinnen kunnen onderwijsinstellingen zelf kiezen of en zo ja onder welke voorwaarden en criteria zij het bsa toepassen. Instellingen of individuele opleidingen hebben ongetwijfeld ieder zo hun eigen redenen en motieven om bepaalde voorwaarden en criteria juist wel of niet te stellen. Denk bijvoorbeeld aan het aantal te behalen studiepunten voor een positief bsa, wel of geen verplichting om voor bepaalde vakken minimaal een voldoende te halen, compensatiemogelijkheden, het moment waarop voorlichting en een eerste waarschuwing wordt gegeven. Daarnaast valt te denken aan de wijze waarop het flankerend beleid is ingericht:

- In hoeverre is er sprake van studiebegeleiding?
- Wat houdt de voorlichting in?

¹ Ministerie van OCW, Antwoord op schriftelijke vragen van het lid Özdil (groen Links) van uw Kamer inzake het bindend studieadvies, 30 januari 2018.

- Wat is de inhoud van exitgesprek: Wordt in een exitgesprek alleen toelichting gegeven op het negatief bsa of wordt er ook meegedacht over een vervolg van de studieloopbaan bij een andere opleiding?

De wijze waarop het bsa wordt toegepast, bepaalt in belangrijke mate welke positieve en negatieve gevolgen zich voor zullen doen. Ook eventuele toelatingseisen die de onderwijsinstellingen aan de instromende studenten stellen, spelen daarbij een rol. De toelatingseisen en toepassing van het bsa bepalen vervolgens de positieve en negatieve gevolgen aangaande:

- **Instream:** het gaat hierbij om het aantal en de achtergrondkenmerken van instromende studenten. In hoeverre stromen er voldoende studenten binnen met verschillende achtergrondkenmerken? Lijkt een (streng) bsa een afschrikkend effect te hebben? Hierbij houden we uiteraard rekening met de richting en opleidingsniveau van de opleiding waardoor wellicht van nature al andere studenten worden aangetrokken.
- **Voortijdig stoppen:** In hoeverre vallen er vanwege een 'streng' bsa voortijdig studenten uit die wel competent genoeg zijn om voor de opleiding te slagen?
- **Doorstroom(gedrag):** Hierbij gaat het om een vergelijking met de kenmerken van de instroom. Als er door het bsa bij een hbo-opleiding alleen maar vwo-ers doorstromen zou dat een negatief gevolg kunnen zijn van het bsa. Als een voldoende diverse groep studenten, dus ook minder kansrijke studenten (o.a. studenten met een migratie achtergrond, een handicap, studerende moeders, studenten die veel mantelzorg moeten verlenen, etc.), doorstroomt kan dat een positief gevolg zijn.
- **Studierendement:** Uit het proefschrift van dr. E. Sneyders blijkt al dat het bsa leidt tot een verhoging van het rendement (d.w.z. het aantal afgestudeerden). Tegelijkertijd is het interessant te onderzoeken of het nog beter zou kunnen bij een scherpere of juist minder scherpe selectie of bij een bepaalde vorm van flankerend beleid.
- **Uitval:** dit kan zowel een positief als een negatief gevolg zijn van het bsa. Uitval van studenten die een verkeerde studiekeuze hebben gemaakt of niet gemotiveerd zijn, is een positief gevolg. Maar als studenten uitvallen die in principe wel competent zijn maar als uitval door de combinatie van het bsa met bijvoorbeeld de kennismaking met het studentenleven (wat voor hen nieuw is) of een voor hen nieuwe, meer zelfstandige manier van leren, door problemen met het vinden van een kamer of door de kwaliteit van een docent tot stand komt, is dat wel een negatief gevolg.
- **Studententevredenheid:** In hoeverre zijn studenten tevreden over de kwaliteit van het gegeven onderwijs, studiebegeleiding, etc.?
- **Studieloopbaan bij een negatief bsa:** Een positief gevolg van het bsa zou zijn dat deze studenten een opleiding gaan volgen die beter bij hen past. Maar als competente studenten massaal voor een mbo-opleiding kiezen of naar een baan zoeken door demotivatie als gevolg van het bsa ('het hbo is kennelijk te moeilijk voor mij') is dat als een negatief gevolg te beschouwen.

In essentie ziet het analysekader eruit zoals in figuur 3.1 weergegeven.

Figuur 3.1 Analyse kader

In feite dient het onderzoek op een rij te zetten welk beleid de onderwijsinstellingen aangaande de toelating en rondom het bsa inzetten, en welke factoren mogelijk leiden tot positieve en negatieve gevolgen zoals gewenste instroom, doorstroom, (on)terechte uitval, (optimaal) studierendement en tevredenheid van studenten. Vervolgens geeft het onderzoek op basis van de geïdentificeerde factoren verbeter suggesties voor de wijze waarop de positieve gevolgen van het bsa zijn vast te houden en de negatieve gevolgen zijn te minimaliseren. Dit onderzoek brengt dus niet de gevolgen van het bsa in kaart.

1.4 Probleemstelling en onderzoeksvragen

De probleemstelling van het onderzoek luidt als volgt:

Onder welke voorwaarden en criteria wordt anno 2018 het bsa door de verschillende instellingen in het hoger onderwijs uitgevoerd, en welke factoren zijn van invloed op de positieve en negatieve gevolgen van het bsa?

Voor beantwoording van de probleemstelling formuleren we op basis van ons analysekader en onze visie op het onderzoeksdoel (zie 2.1) de volgende onderzoeksvragen:

Wettelijk kader

- I. Wat zijn de huidige juridische kaders op basis van de wetgeving en jurisprudentie voor uitvoering van het bindend studieadvies in het hoger onderwijs?
- II. Welke rollen en bevoegdheden hebben betrokken partijen (o.a. examencommissies en decanen)?

Beleed onderwijsinstellingen

- III. Hoeveel en welke instellingen in het HBO en WO passen het bsa toe? In hoeverre verschilt dit binnen instellingen op het niveau van faculteiten of opleidingen?
- IV. Hoe passen de instellingen het bsa toe (norm aantal studiepunten en overige criteria voor bsa, aantal en welke communicatiemomenten (o.a. waarschuwingen), coulance, instrumenten flankerend beleid)?
- V. In hoeverre zijn er naast voorwaarden/criteria en flankerend beleid nog andere factoren die van invloed zijn op de werking van het bsa?
- VI. Welke redenen geven instellingen aan voor het toepassen van bepaalde voorwaarden en criteria bij uitvoering van het bsa? Spelen bijvoorbeeld de arbeidsmarktkansen en/of de beschikbaarheid van docenten voor de betreffende opleidingen hierbij een rol?

Factoren en verbeter suggesties

- VII. Wat zijn de effecten van het stellen van 'andere' voorwaarden en criteria op studierendement (in zowel het eerste jaar als gedurende de gehele studie), uitval en studentenwelzijn?
- VIII. Welke factoren zijn van invloed op de (positieve dan wel negatieve) gevolgen van het bsa?
- IX. Hoe verloopt de studieloopbaan van studenten na een negatief bsa?
- X. Welke leerpunten kunnen gearresteerd worden om de positieve gevolgen vast te houden en de negatieve gevolgen zoveel als mogelijk te minimaliseren? En in hoeverre zijn er hierbij verschillen aan te merken tussen bijvoorbeeld hbo of wo, verschillende faculteiten of specifieke opleidingen?
- XI. Wat zijn de (juridische) mogelijkheden om de uitvoering van het BSA in de praktijk te verbeteren?

1.5 Onderzoeksozpet

Voor dit onderzoek zijn de volgende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd:

Documentenstudie en inventariserende studie

De relevante wetteksten, memorie van toelichting en het proefschrift van dr. E. Sneyers zijn geanalyseerd. Dit is gedaan om een goed beeld te krijgen van de wet en regelgeving rondom het bsa en van de uitkomsten uit het proefschrift. In een apart rapport is een analyse gemaakt van de onderzoeken die sommige universiteiten en hogescholen zelf hebben verricht naar de werking van het bsa. Deze informatie is gebruikt om instellingen voor de casestudies te selecteren.

Interviews met vertegenwoordigers uit het veld

Het onderzoeksteam heeft in totaal met de volgende vijf respondenten gesproken: VSNU, Vereniging Hogescholen, ISO, LSBV en het CBHO. Deze interviews hadden tot doel het onderzoeksteam een overkoepelend beeld te geven over de praktijk en daarmee informatie voor het opstellen van een goede checklist voor de casestudies.

Juridische toets

Gedurende het onderzoek heeft hoogleraar onderwijsrecht prof. mr. Miek Laemers het onderzoeksteam bijgestaan waar het ging om juridische aspecten van het bsa. Ook heeft zij het conceptrapport vanuit haar juridische invalshoek tegen gelezen en becommentarieerd.

Casestudies

In totaal zijn elf casestudies uitgevoerd bij zes hogescholen en vijf universiteiten. Binnen deze casestudies is een selectie gemaakt van instellingen met een relatief hoog, gemiddeld of lage bsa-norm en instellingen van verschillende omvang. In overleg met de instelling is steeds een opleiding of faculteit gekozen als focus voor de casestudie. Per casus is gesproken met een bestuurder/opleidingsmanager, examencommissie, studentendecaan, een student en docent vanuit de medezeggenschap. Het doel van deze casestudies was meer in detail de voorwaarden, criteria (m.a.w. het flankerende beleid eromheen) en mogelijke factoren die van invloed zijn op de werking van het bsa in beeld te brengen. Daarnaast zijn steeds de regels omtrent het (bindend) studieadvies uit de onderwijs- en examenreglement opgevraagd. Per casus is sprake van een andere context waardoor het onderzoeksteam een rijk beeld heeft gekregen van diverse situaties.

2 Het wettelijk kader

In dit hoofdstuk beschrijven we het uitgangspunt voor het onderzoek. Hierbij gaat het om de huidige juridische kaders en de rollen en bevoegdheden van betrokken partijen bij de uitvoering van het bindend studieadvies bij hogescholen en universiteiten.

2.1 Het bindend studieadvies in het hbo en wo

Het doel van het studieadvies, zoals is neergelegd in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW), is het in een vroeg stadium vaststellen van de ongeschiktheid van een student voor een opleiding. De achterliggende gedachte is dat de student zich dan eventueel kan oriënteren op een andere studie².

Daarnaast is het (bindend) studieadvies verbonden met artikel 7.8 waarin de propedeutische fase en examen is geregeld. De inrichting dient met het oog op de toepassing van het studieadvies zodanig ingericht te zijn dat de student in deze fase inzicht krijgt in de inhoud van de opleiding met de mogelijkheid van verwijzing en selectie aan het einde van de propedeutische fase. Dit zijn de zogenoemde oriënterende, verwijzende en selectieve functies van de propedeuse. Het bindend studieadvies wordt in de Memorie van Toelichting op het wetsontwerp beschouwd als instrument om de oriënterende, verwijzende en selectieve functies van de propedeuse te bevorderen³.

Toepassing van het (bindend) studieadvies

In artikel 7.8b WHW staat omschreven dat en onder welke voorwaarden een bekostigde hogeschool of universiteit een bindend studieadvies moet geven. Het uitgangspunt is dat bekostigde ho-instellingen verplicht zijn studenten aan het einde van de propedeutische fase een studieadvies over het studieverloop te geven. Naast deze adviesplicht hebben instellingen de *bevoegdheid* om een studieadvies met een afwijzing, het zogenaamde bindend studieadvies (bsa), te geven.

Bij het afgeven van een bindend studieadvies dient de instelling zich aan de volgende regels te houden:

- Een instelling mag maximaal één keer een bindend studieadvies aan een student geven per opleiding;
- Bij het bindend studieadvies is rekening gehouden met eventuele persoonlijke omstandigheden;
- Studenten worden ondersteund door voldoende studiebegeleiding en gerichte advisering zodat de studievoortgang niet in gevaar komt⁴;
- Het instellingsbestuur dient in de propedeutische fase te zorgen voor zodanige voorzieningen dat de mogelijkheden voor een goede studievoortgang zijn gewaarborgd;
- Studenten moeten een waarschuwing krijgen waarna zij nog een redelijke termijn hebben om de studieresultaten te kunnen verbeteren;
- Instellingen stellen de student, voordat tot een bindend studieadvies wordt overgegaan, in de gelegenheid te worden gehoord;
- De regels aangaande de studieresultaten en voorzieningen legt het instellingsbestuur vast in het Onderwijs- en examenreglement (OER).

² Kamerstuk 31 288, nr. 553, vergaderjaar 2015-2016, Tweede Kamer der Staten-Generaal.

³ Kamerstuk 31 288, nr. 97, vergaderjaar 2009-2010, Tweede Kamer der Staten-Generaal

⁴ Kamerstuk 25370, nr. 3, vergaderjaar 1996-1997, Tweede Kamer der Staten-Generaal;
<https://uitspraken.rechtspraak.nl/inziendocument?id=ECLI:NL:GHDHA:2015:218>

Naar aanleiding van een aantal uitspraken van het College van beroep voor het hoger onderwijs (CBHO) over situaties waarin studenten een positief BSA kregen in het eerste jaar en in het tweede studiejaar een negatief BSA, vloeien een aantal aanvullende regels voort⁵:

- Instellingen mogen het geven van een BSA niet uitstellen door aan het einde van het eerste jaar 'voorwaardelijke' adviezen geven;
- Instellingen mogen in het eerste jaar geen aanvullende eisen stellen aan studenten die betrekking hebben op het tweede studiejaar. Het is dus niet mogelijk om een minimaal aantal studiepunten voor het eerste jaar te stellen én de eis dat de student de overige punten voor de propedeuse in het tweede jaar moet behalen.

Studenten die een bindend negatief studieadvies krijgen, kunnen zich niet meer opnieuw voor de dezelfde opleiding op dezelfde instelling inschrijven. Het is veelal wel mogelijk om een andere opleiding bij dezelfde instelling of dezelfde opleiding bij een andere instelling te gaan volgen. De WHW geeft instellingen de ruimte om het negatief BSA een tijdelijk karakter te geven. Een instellingsbestuur kan op basis van een gemotiveerd verzoek van de student op een later tijdstip besluiten de student opnieuw in te schrijven. Daarnaast kan een instellingsbestuur een negatief BSA aan meerdere opleidingen die verband houden met de desbetreffende opleiding verbinden. Ook kan het instellingsbestuur een termijn aan het BSA stellen.

Tot slot voorziet de wet in de mogelijkheid voor studenten om in beroep te gaan tegen een bindend negatief studieadvies bij het college van beroep voor de examens (CBE) die aan de desbetreffende instelling verbonden is. Instellingen zijn verplicht studenten bij een bindend negatief studieadvies actief over de beroepsprocedures te informeren.

Voorwaarden voor uitstel

Voor zowel voltijd als duale studenten geldt dat instellingen het studieadvies aan het eind van het eerste jaar van inschrijving voor een opleiding moeten geven. Uitstel van het studieadvies is mogelijk zolang het eerste studiejaar c.q. de propedeutische fase nog niet succesvol is afgerond en alleen in de volgende gevallen⁶:

- *Deeltijdstudenten* waarvoor het instellingsbestuur de jaarlijkse studielast op minder dan 60 studiepunten heeft vastgesteld;
- *Latere instromers*, dezen hebben niet altijd de mogelijkheid om het benodigde aantal studiepunten voor het einde van het eerste jaar te behalen;
- *Studenten met persoonlijke omstandigheden*, opgenomen in het Uitvoeringsbesluit WHW 2008 artikel 2.1, die ertoe leiden dat er geen oordeel kan worden gegeven over de ongeschiktheid van de student.

In bovenstaande gevallen waarin het studieadvies wordt uitgesteld, mogen instellingen op dat latere moment alle studieresultaten tot dan toe meenemen. Dat kunnen dan ook studieresultaten uit het tweede jaar zijn.

Internationale studenten⁷

Voor studenten die in Nederland aan een hogeschool of universiteit studeren en afkomstig zijn uit een land dat niet lid is van de Europese Unie of de Europese Economisch Ruimte (excl. Zwitserland), gelden aanvullende voorwaarden. Relevant in het kader van het bindend studieadvies is dat deze studenten ieder collegejaar

⁵ Ministerie van OCW, Toepassing van bindend studieadvies in het hoger onderwijs, 9 september 2016, kamerstuk 31 288.

⁶ Kamerstuk 31 288, nr. 553, vergaderjaar 2015-2016, Tweede kamer der Staten-Generaal.

⁷ <https://ind.nl/Studie/Paginas/Studeren-aan-hbo-of-universiteit.aspx>

minimaal 50% van de te behalen studiepunten moeten behalen. Als dat niet lukt, lopen zij het risico hun verblijfsvergunning te verliezen.

2.2 Bevoegdheden

In de WHW zijn een aantal plichten en bevoegdheden van het instellingsbestuur beschreven, zie ook paragraaf 2.1. Naast het instellingsbestuur zijn er nog een aantal andere organen en functionarissen die een rol (kunnen) hebben bij de uitvoering van het bindend studieadvies. Het gaat om het medezeggenschapsorgaan, de decaan (bij universiteiten) en de examencommissie.

Medezeggenschapsorgaan

Doordat de regels omtrent het bindend studieadvies zijn opgenomen in het OER heeft de faculteitsraad of – bij hogescholen – de medezeggenschapsraad of opleidingscommissie adviesrecht hierop (MvT, Wet versterking bestuurskracht). Uit de casestudies voor dit onderzoek blijkt dat het bsa geen belangrijk agendapunt is in de MR. Dit houdt vermoedelijk verband met het feit dat men over het algemeen best tevreden is met de uitvoering en de gestelde norm.

Decaan

De bestuurlijke structuur van universiteiten en hogescholen verschilt op dit punt: in het hbo zijn de bestuurlijke bevoegdheden geconcentreerd bij het instellingsbestuur (CvB), terwijl bij universiteiten de decaan eigenstandige bevoegdheden (rechtstreeks uit de wet voortkomend) heeft (zie box 2.1).

De formele bevoegdheid is in de interviews enkele keren expliciet besproken. Centraal punt in deze gesprekken was dat wanneer de bevoegdheid rond het bsa bij het CvB (bij universiteiten) en/of de decaan komt te liggen, er een zeker risico is, dat andere overwegingen dan alleen de specifieke situatie van de student een rol kunnen gaan spelen in de besluitvorming.

Box 2.1 Bevoegdheden decaan bij universiteiten

De uitvoering van de bepalingen inzake studieadvies, waarschuwing en afwijzing is in het hoger beroepsonderwijs een taak van het instellingsbestuur.

In het wetenschappelijk onderwijs is, vanaf de inwerkingtreding van de Wet modernisering universitaire bestuursorganisatie (Wet van 27 februari 1997, Stb. 177), naast het college van bestuur ook de decaan belast met het bindend studieadvies. Het college is verantwoordelijk voor de keuze van opleidingen waarbinnen het bindend studieadvies kan worden gehanteerd. De decaan is verantwoordelijk voor de inhoudelijke uitwerking per opleiding. Binnen de bestuurlijke constellatie ligt het in de rede dat de decaan de uitvoering van het bindend studieadvies opdraagt aan het opleidingsbestuur. Het college van bestuur kan tevens in de richtlijnen voor de inrichting en coördinatie van het onderwijs een beleid ten aanzien van het bindend studieadvies binnen de gehele universiteit formuleren.

Het instellingsbestuur respectievelijk de decaan dienen ter uitvoering van de onderhavige wettelijke bepalingen nadere regels vast te stellen. Deze regels hebben in elk geval betrekking op de studieresultaten op grond waarvan het bindend studieadvies wordt gegeven, en op de termijn die bij een dergelijk advies wordt gegeven met het oog op het verbeteren van de studieresultaten. Tevens valt binnen het bereik van de regels een eventuele uitwerking van het beleid ten aanzien van de eerder afgewezen student die een gemotiveerd verzoek tot inschrijving doet. Het ligt voorts in de rede dat in die nadere regels voorschriften van procedurele aard worden opgenomen.

Bron: Kamerstuk 25 370, nr.3, vergaderjaar 1996-1997, Tweede Kamer der Staten-Generaal

Examencommissie

Het instellingsbestuur kan de besluitvorming over uitstel van het bsa, vanwege persoonlijke of andere omstandigheden delegeren. Dit geldt ook voor bezwaar tegen een negatief bsa. Bij de meeste hogescholen en bij enkele universiteiten is de examencommissie hiervoor aangewezen, met een adviserende rol voor studieadviseurs, studentendecanen, artsen en/of psychologen. Bij diverse universiteiten en een hogeschool is er een speciale zogenaamde 'bsa-commissie' belast met de uitvoering van de genoemde specifieke taken verbonden aan het bsa.

Deze examen- of bsa-commissie voert taken uit in opdracht van de bestuurlijke leiding (CvB, decaan, opleidingsbestuur). De commissie heeft vooral betekenis voor studenten die in beroep gaan tegen een (voorlopig) negatief bsa en daarbij een beroep doen op specifieke omstandigheden, van persoonlijke of andere aard. Bij de besluitvorming neemt de commissie een beslissing op grond van een combinatie van (a) het schriftelijke beroep van de student, (b) een mondeling toelichting hierop door de student (hoorzitting) en (c) zo nodig adviezen van studieadviseur (rond studieproblemen), studentendecaan (persoonlijke omstandigheden), arts en/of psycholoog (attesten). Over het algemeen komt uit de gesprekken naar voren dat de commissies de haar toegewezen bevoegdheid zo zorgvuldig mogelijk invullen. Om te illustreren dat zorgvuldigheid wordt betracht verwijzen de geïnterviewden naar het beperkte aantal beroepszaken bij het CBE (en uiteindelijk CBHO) en het feit dat slechts in een klein aantal gevallen een beroepszaak wordt toegewezen.

Doordat de definitieve besluitvorming (over het bsa) pas kan plaatsvinden na de laatste herkansingsmogelijkheden (veelal in augustus) staat er vaak druk op werkzaamheden van de commissies om te zorgen dat de betreffende studenten weer (bijtijds) kunnen starten met het volgende collegejaar, wanneer zij alsnog een positief bsa, dan wel dispensatie of uitstel krijgen.

3 Het bindend studieadvies bij hogescholen

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk gaat in op de werking van het bsa bij hogescholen. Specifiek besteden we aandacht aan de hoogte van de huidige bsa-norm, de doelen van het bsa, de voorwaarden/criteria en het flankerend beleid rondom het bindend studieadvies. We bespreken dit aan de hand van de opvattingen en ervaringen die hierover leven.

De bevindingen maken duidelijk dat de voorwaarden, criteria en het flankerend beleid net als de bsa-norm niet los van elkaar staan maar zorgvuldig gekozen en op elkaar afgestemd zijn. Dit betekent dat een verandering in één van deze onderdelen herziening van het gehele aanpak rondom de bsa-norm vraagt.

Onderstaande bevindingen zijn gebaseerd op de gesprekken die zijn gevoerd bij zes hogescholen (zie ook 1.5). Per hogeschool zijn vijf functionarissen geïnterviewd namelijk: CvB en/of opleidingsmanager, lid van de examencommissie, studentendecaan, een docent en student vanuit de betreffende medezeggenschapsraad. De gesprekken focusten zich in de meeste gevallen op een specifieke opleiding en soms op een groep opleidingen uit dezelfde faculteit.

3.2 De bsa-norm

Iedere hogeschool heeft de vrijheid om te besluiten een *bindend* studieadvies te gebruiken en de hoogte ervan te bepalen, zie ook paragraaf 2.1. Dit kan per opleiding of faculteit verschillen. Binnen de casestudies is de hoogte van de norm vaak voor de hele instelling hetzelfde. Wel is er een diversiteit in de hoogte van het (bindend) studieadvies tussen hogescholen waargenomen, namelijk: een bsa van 60 ECTS, 52 ECTS, 50 ECTS, 48 ECTS, 40 ECTS tot aan geen bindend studieadvies.

De opleiding van de hogeschool zonder bindend studieadvies maakt gebruik van een dringend studieadvies bij minder dan 45 ECTS. Dit houdt in dat studenten een studieadvies krijgen zonder dat er consequenties aan gebonden zijn. Daarnaast is er een hogeschool die deelneemt aan een pilot waardoor het is toegestaan zowel in het eerste als het tweede studiejaar een bsa af te geven.

3.2.1 Hoogte bindend of dringend studieadvies

Hogescholen met een bsa tussen 52 tot aan 40 ECTS geven aan dat deze norm is gekozen om studenten de ruimte te geven om fouten te maken. De instellingen willen voorkomen dat studenten die door omstandigheden een vak of vakken niet halen daar direct gevolgen van ondervinden. Een hogeschool heeft er bijvoorbeeld bewust voor gekozen om de hoogte van het bsa voor de deeltijd 4 ECTS lager vast te stellen dan voor de voltijdopleiding. De reden is dat bij deeltijdstudenten meestal geen twijfel is over het niveau, zij zijn immers hbo-afgestudeerd, maar hebben vaker te maken met legitieme persoonlijke omstandigheden (o.a. zwangerschap of een ziek kind thuis). Omstandigheden waarvoor deze studenten in de praktijk altijd uitstel kregen. Deze lagere norm zorgt ervoor dat uitstelverzoeken minder vaak nodig zijn.

De hogere bsa norm van 60 ECTS is volgens vertegenwoordigers van de betreffende instellingen vastgesteld om verschillende redenen. Eén daarvan is om te voorkomen dat studenten in het tweede jaar meer gefocust zijn op herkansingen uit jaar 1 in plaats van de lesstof van jaar 2. De hogeschool wil dat studenten aan het einde van

jaar 1 op hetzelfde niveau zitten. Een andere reden is dat uit onderzoek zou blijken dat studenten studeren naar de norm die wordt gesteld. Met andere woorden als hogescholen de bsa-norm lager stellen, behalen studenten vaker minder studiepunten dan wanneer het bsa hoger ligt. De praktijk moet nog uitwijzen of dit ook het geval is.

De keuze voor een dringend studieadvies komt voort uit de onderwijsvisie dat studenten onderwijs in een eigen tempo en persoonlijke leerroute volgen. Een bindend studieadvies beperkt deze flexibiliteit. Het bsa is volgens de verantwoordelijken van deze opleiding niet het juiste meetinstrument om te bepalen of een student 'geschikt' is. Het dringend studieadvies is daarom gebaseerd op de behaalde studiepunten en hoe studenten in de opleiding (incl. de werkplek) functioneren. Voor het te behalen aantal studiepunten is 45 ECTS als richtlijn gesteld.

3.2.2 Tevredenheid met huidige norm

Er heerst voornamelijk tevredenheid onder betrokkenen over de hoogte van hun bindend studieadvies of het hebben van een dringend studieadvies. De norm is in principe goed te doen voor studenten want het biedt ruimte om fouten te maken. Dat geldt ook voor de hogeschool met 60 ECTS omdat studenten hierbij compensatiemogelijkheden hebben (zie 3.4.2).

Afschaffing van het bindend studieadvies is voor de betreffende hogescholen niet bespreekbaar. Dat zou leiden tot veel langstudeerders. Een hogere norm leidt volgens hogescholen met een bsa van 50 of 52 ECTS tot teveel stress bij studenten. Tegelijkertijd ervaren hogescholen ook dat studenten die niet al hun studiepunten in jaar 1 halen in jaar 2 teveel gefocust zijn op het slagen voor de herkansingen, wat weer leidt tot een continue achterstand. Een lagere norm zou volgens deze hogescholen negatieve effecten hebben op de motivatie van studenten. Dat een lagere bsa-norm nadelen heeft, is ook de zorg van betrokkenen bij de hogeschool die een norm van 40 ECTS hanteert. Het zou bij sommige studenten kunnen leiden tot strategisch gedrag. Studenten kunnen in theorie bepaalde vakken mijden omdat zij die niet nodig hebben voor het behalen van een positief bindend studieadvies. Dit kan nadelige effecten hebben op het kennisniveau dat vereist is voor het tweede studiejaar.

Het dringend studieadvies is volgens betrokkenen passend voor een deeltijdopleiding maar niet voor voltijdopleidingen. Deeltijdstudenten zijn volwassener en komen eerder zelf tot de conclusie dat een opleiding wel of niet bij hen past. Voltijdstudenten zouden te lang door blijven gaan, ondanks de negatieve adviezen, en zonder een bindend studieadvies heeft een instelling dan onvoldoende mogelijkheden om daar iets aan te doen.

3.2.3 Doel(en) bindend of dringend studieadvies

Doel van het bindend en dringend studieadvies is selectie van studenten die geschikt zijn voor de opleiding. Het vergroot daarmee de kans op minder langstudeerders aldus de hogescholen. Daarnaast helpt het studenten ook om te voorkomen dat zij een te zware last (d.w.z. vakken die zij nog moeten halen uit het eerste jaar) mee zich mee dragen in de rest van hun studie. Voor studenten die een positief bindend studieadvies ontvangen, geeft het aan dat zij in staat zijn de opleiding binnen de voorgeschreven studietijd of tenminste binnen 5 jaar af te kunnen ronden.

Studenten zouden baat hebben bij heldere doelen en deadlines. De bsa-norm draagt hieraan bij en biedt studenten in die zin houvast om een studiestructuur in te richten. Vooral de wat 'laxere' studenten zouden hier baat bij hebben. Bovendien moeten

studenten in het eerste studiejaar nog wennen aan de overgang van de structuur die op een havo of mbo gold naar een hbo waar zij meer zelfstandig aan de slag moeten. Ook de geïnterviewde studenten stellen dat het bsa de studenten stimuleert om te studeren; het is een 'stok achter de deur'.

De bsa-norm selecteert op geschiktheid maar niet op motivatie voor de studie, aldus betrokkenen. Het bsa ofwel de norm zelf heeft daarom ook geen oriënterende functie. De oriënterende functie hangt af van de mate waarin de inhoud van de propedeuse representatief is voor de rest van de opleiding en het betreffende beroepenveld. Wel kan het bsa een reflectiemoment voor studenten creëren. Het kan studenten stimuleren na te denken over de gemaakte studiekeuze en in hoeverre een andere studie meer passend zou zijn. Het streven van de hogeschool met het dringend studieadvies is om ook de geschiktheid voor het beroep mee te wegen. Dit blijkt in de praktijk nog lastig omdat het deeltijdstudenten betreft die over hun ervaringen op de werkplek rapporteren. Docenten zien deze studenten niet functioneren op de werkplek en baseren hun oordeel op de rapportages van docenten zelf.

3.3 Flankerend beleid 'voor de poort'

Informatie over het geldende bindende (of dringende) studieadvies ontvangen studenten vaak al voor de poort (i.e. voor de daadwerkelijke aanmelding bij de hogeschool). De studiekeuzecheck kan daarbij een goede tool zijn binnen het matchings- en selectieproces waar ook het bindend studieadvies onderdeel van uitmaakt. Wet- en regelgeving laat de instellingen en opleidingen vrij om het matchings- of selectieproces zelf in te richten en borgt het recht van de student op studiekeuzeactiviteiten en een studiekeuzeadvies. De aard van de aangeboden activiteiten loopt uiteen, maar een vijftal activiteiten voeren de boventoon. Waar hogescholen niet selecteren (d.w.z. geen numerus fixus hanteren), hanteren zij slechts bij uitzondering (bijv. voor een bepaalde doelgroep) een toelatingseis.

De opleidingen die niet selecteren organiseren diverse studiekeuzecheck-/matchings- of selectieactiviteiten voorafgaand aan het eerste studiejaar. Een studiekeuzecheck of matchingsactiviteit, komt in de praktijk neer op een studiekeuzeactiviteit(en) gecombineerd met een studiekeuzeadvies⁸. De aard van de studiekeuzeactiviteiten en de termijn waarbinnen deze plaatsvinden lopen uiteen; de instellingsbesturen richten het beleid hieromtrent zelf in. De student die zich uiterlijk op 1 mei aanmeldt bij een opleiding heeft recht op studiekeuzeactiviteiten (en recht op toelating tot een andere studie i.e. het zogeheten toelatingsrecht). Het instellingsbestuur kan besluiten om de studiekeuzeactiviteiten verplicht te stellen (bijvoorbeeld ook als aanmelding bij de opleiding na 1 mei plaatsvindt). Wanneer een student zich na 1 mei voor het eerst aanmeldt bij een opleiding kan het instellingsbestuur besluiten om, na het uitbrengen van een negatief studiekeuzeadvies, de student voor de desbetreffende opleiding te weigeren; het wordt dan een bindend negatief studiekeuzeadvies.

Voor opleidingen met een numerus fixus (i.e. een vastgesteld aantal plaatsen in de opleiding) is de uiterste aanmelddatum 15 januari. Ook tussen deze selectieprocedures/-trajecten loopt de aard van de activiteiten per opleiding of instelling uiteen. Deze selectietrajecten hebben een verplicht karakter; de student moet deelnemen aan de activiteiten om voor selectie tot de opleiding in aanmerking te

⁸ Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek artikel 7.31b.3.
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0005682/2019-02-01>

komen. Bij twee van de hogescholen in het onderzoek is er sprake van een opleiding met een numerus fixus.

De vijf hogescholen die niet selecteren geven allen (bij inschrijving voor 1 mei) een niet bindend vrijblijvend (studie)advies aan de student, waarin de student advies krijgt over:

- of de desbetreffende studie bij de student past;
- de kansen/geschiktheid van de student voor de studie.

Een van de hogescholen geeft aan dat de desbetreffende opleiding studenten weigert die zich inschrijven na 1 mei en vervolgens bij de studiekeuzecheck een negatief studieadvies ontvangen; dit negatieve studieadvies krijgt dan dus een bindend karakter.

Hogescholen organiseren matchings- of selectieactiviteiten die uiteenlopen wat betreft aantal en soort activiteiten. Over het algemeen komen de volgende soort activiteiten voor bij hogescholen:

- *Open dagen*
De voorlichting van de studenten over het geldende bsa-norm en wat dit betekent, start vaak al op de open dagen (en soms ook op matchingsdagen). Alle hogescholen organiseren open dagen en/of avonden.
- *Meeloopdagen en/of proefstuderen*
Aspirant studenten lopen mee met een eerstejaars student of komen een dag(deel) proefstuderen. Waar meeloopdagen vaak nog een vrijblijvende keuzeoptie zijn voor studenten, is het proefstuderen wel vaker een verplicht onderdeel.
Het komt ook voor dat studenten vooraf aan de kennismakingsdag een bezoek moeten brengen aan een toekomstige werkplek, in dit geval een basisschool.
- *Individuele gesprekken of groepsgesprekken*
Alle hogescholen zetten individuele dan wel groepsgesprekken in als maatregel bij matching en/of selectie voor de poort. Het doel van de gesprekken in het selectie- of matchingstraject is om een goed inzicht te krijgen in de kwaliteiten en motivatie van de student. Hogescholen geven aan tijdens gesprekken aandacht te hebben voor ondermeer de motivatie, communicatievaardigheden, zelfstandigheid en ondernemersvaardigheden van studenten. Opleidingen bepalen aan de hand van de kwaliteit en motivatie van de student diens geschiktheid voor de studie en de mate waarin de studie bij de student past.
- *Het schrijven van een motivatiebrief of het voorbereiden en geven van een presentatie (over inspiratie en motivatie, of reflectie op het beroep)*
Bij een hogeschool worden studenten gevraagd een reflectieverslag te schrijven over de verwachtingen die zij hebben ten aanzien van het beroep.
- *Het maken van een test, toets of assessment*
De soort assessments of tests die voorkomen bij de matching of selectie zijn verschillend van aard. De ene test is gericht op het verkrijgen van inzicht over de studeerbaarheid, de ander op het kennisniveau en weer een ander op inzicht in de persoonlijkheid van studenten.

Als vanzelfsprekend worden de onderdelen voor matchingsactiviteiten afgestemd op de desbetreffende doelgroep en opleiding. Voor internationale studenten die gezien de afstand niet in staat zijn om meeloopdagen bij te wonen, organiseert het instellingsbestuur bijvoorbeeld studiekeuzeactiviteiten die geen fysieke aanwezigheid vereisen⁹. Ook komt het voor dat studenten met een eerder afgeronde hbo- of wo-

⁹ artikel 7.31b. lid 3 WHW

diploma alleen een gesprek krijgen en geen verdere coaching; zij hebben al bewezen over het gewenste denkniveau te beschikken.

Vier van de zes hogescholen geven aan geen toelatingseisen te hebben voor de desbetreffende opleiding(en). Studenten die zich aanmelden worden allen aangenomen. Wel wijzen sommige van deze hogescholen met nadruk op het belang dat er binnen de opleiding is voor een beheersing van (middelbare school-)vakken als wiskunde, scheikunde en Engels (op havo 5-niveau). Omdat het niet verplicht kan worden gesteld, worden de vakken bij de studenten tenminste aangeraden. Er is wel een hogeschool die deficiëntiecurssussen aan biedt voor wiskunde en scheikunde of een specifiek traject voor afgestudeerde mbo-studenten.

3.4 Voorwaarden en criteria

Studiepunten zijn nodig voor een positief bindend of dringend studieadvies. Voor het behalen van de benodigde studiepunten gelden een aantal voorwaarden en criteria. Hierbij gaat het om de manier waarop studiepunten te behalen zijn, mogelijke compensatieregelingen, herkansingsmogelijkheden, vakken die verplicht zijn gesteld en regels bij een tussentijdse beëindiging van de opleiding. Er zijn geen verbanden gevonden tussen de hoogte van het bsa en de inzet van bepaalde voorwaarden en criteria.

3.4.1 Studiepunten: manier van punten behalen

Studiepunten blijken studenten grofweg op twee manieren te kunnen behalen: per vak of per module. Maar ook daarbinnen zitten verschillen.

De hogescholen die studiepunten per vak toekennen werken met verschillende definities voor een vak. Een tweetal hogescholen werken met kleine eenheden en rekenen per vak ongeacht de toetsvorm (tentamen, opdracht of presentatie) één of twee studiepunten. Slechts een enkele toets, bij één van deze hogescholen, omvat meerdere vakken maar telt ook voor één studiepunt mee. De stages tellen zwaarder namelijk voor 6 of 16 studiepunten. Beide hogescholen geven wel verschillende redenen voor hun werkwijze. De ene hogeschool wil hiermee aangeven dat ieder vak belangrijk is, de ander wil voorkomen dat het niet behalen van een vak meteen negatieve gevolgen heeft voor het bindend studieadvies. De afwijkende definitie van een vak, die twee andere hogescholen hanteren, is dat een vak uit verschillende onderdelen bestaat (bijvoorbeeld een project en een tentamen). De afzonderlijke onderdelen kennen verschillende gewichten (bijv. het tentamen telt voor 60% mee en de presentatie voor 40%). Als voor het gehele vak een voldoende is behaald, krijgt de student de studiepunten.

Hogescholen die studiepunten per module toekennen, werken met modules van verschillende omvang. Bij de ene hogeschool kunnen studenten per module 9 of 6 studiepunten behalen en bij de ander gaat om 15 studiepunten. Binnen de module behalen studenten studiepunten voor verschillende vakken of onderdelen daarvan (tentamens, opdrachten, etc.). Alle vakken of onderdelen binnen deze module moeten (gemiddeld) met een voldoende zijn afgerond voor toekenning van de studiepunten. De druk bij studenten als zij een aantal toetsen in het begin van het jaar missen of niet met een voldoende afsluiten om de overige toetsen te halen, is dan aanzienlijk.

3.4.2 Compensatieregelingen

Compensatieregelingen bieden studenten mogelijkheden om een onvoldoende te compenseren met een voldoende. In de praktijk bleken drie hogescholen

compensatieregelingen aan te bieden en drie hogescholen doen dat niet. Hierbij is geen verband met de hoogte van de bsa-norm of de wijze waarop studenten studiepunten kunnen behalen.

De compensatiemogelijkheden die hogescholen bieden, houden in compensatie tussen alle vakken of alleen binnen een vak of module. Compensatie tussen alle vakken geeft alleen de hogeschool die een bsa-norm van 60 ECTS hanteert. Wel geldt de voorwaarde dat studenten voor een individueel vak steeds minimaal een 5 moeten behalen. Voor zogenoemde 'voortgangstoetsen' waarin de kennis van studenten over de studieperiode tot het moment van afname wordt getoetst, geldt de compensatieregeling niet. Bij de overige twee hogescholen geldt dat compensatie binnen een vak of module mogelijk is. In het ene geval geldt de restrictie dat voor compensatie minimaal een 4,5 met een 7 nodig is. Bij de ander geldt dat minimaal een 5,5 (voor projecten) of een 4 (voor toetsen) nodig is voor compensatie en dat specifieke modules, die uit meerdere onderdelen bestaan, voor compensatie zijn aangewezen. De reden voor het stellen van compensatiemogelijkheden is dat studenten zwaktes mogen hebben, mits zij deze kunnen compenseren met hun talenten. Op die manier beogen de hogescholen talenten van studenten te stimuleren.

De hogescholen die geen compensatiemogelijkheden aanbieden, doen dit bewust niet. Dit zou de indruk kunnen wekken dat het ene vak minder belangrijker is dan het andere. Een ander argument is dat studenten dan strategisch gedrag gaan vertonen. Dit houdt in dat studenten bewust voor het ene vak harder gaan studeren dan voor het andere vak.

3.4.3 *Herkansingsmogelijkheden*

Niet alleen het aantal mogelijkheden om een toets te herkansen maar ook het moment waarop de herkansingen plaatsvinden, kan invloed hebben op de mate waarin studenten voldoende studiepunten halen voor een positief bindend studieadvies.

Voor iedere toetsvorm bieden de betreffende hogescholen in principe één herkansingsmogelijkheid voordat het bindend studieadvies definitief is. Er zijn twee hogescholen die nog een extra herkansingsmogelijkheid aanbieden voor vakken die uit de behaalde cijfers van dat jaar de grootste struikelblok(ken) blijken voor studenten die dan net niet een positief bsa zouden krijgen. Studenten weten van tevoren niet dat deze extra herkansingsmogelijkheid er is. Bij één van de hogescholen geven studenten echter aan dat de meeste studenten dit via-via wel weten en daar soms ook rekening mee houden. Beide hogescholen interpreteren veel onvoldoendes voor een bepaald vak als een signaal om eens kritisch te kijken naar de kwaliteit van het vak. Daarnaast is er een hogeschool die van twee naar één herkansingsmogelijkheid is gegaan. Een aantal jaren na deze wijziging zien zij geen verschil in de uitvalcijfers. De hogeschool maakt hieruit op dat het verhogen van de 'lat' er voornamelijk toe leidt dat 'laksere' studenten het behalen van studiepunten serieuzer zijn gaan nemen.

Ook zijn er hogescholen die nog aanvullende voorwaarden bij de herkansingen stellen. Zo is er een hogeschool die stelt dat elke student maximaal vijf toetsen per studiejaar mag herkansen. Betrokkenen blijken hiervan niet op de hoogte te zijn. Het is daarom ook niet als mogelijk probleem aangekaart. Bij een andere hogeschool raken studenten die tijdens de reguliere kans ziek zijn, deze kans kwijt. In dat geval hebben zij de herkansing als eerste mogelijkheid. Studenten moeten hier rekening mee houden. De mogelijk staat voor studenten uiteraard open om op basis van persoonlijke omstandigheden uitstel van het bindend studieadvies aan te vragen.

In de praktijk bieden hogescholen herkansingen aan op één van de volgende momenten:

- in het hetzelfde blok;
- in het daaropvolgende blok;
- verschilt per toets-entiteit.

Er is één hogeschool die aangeeft voor de betreffende opleiding de herkansingen aan het einde van hetzelfde semester aan te bieden. De reguliere toetsen vinden gedurende het semester plaats. De meesten roosteren herkansingen in het daaropvolgende blok in. Dit vindt overdag of in de avond in week 3, 4 of 5 van het volgende blok, tijdens of in de week vlak voor de nieuwe tentamens plaats. In het laatste geval geeft ook de student aan dat dit niet leidt tot een focus op de herkansingen ten koste van de 'nieuwe' toetsen. Bij een andere hogeschool is er, juist vanwege de focus van studenten op de herkansingen, bewust voor gekozen om de herkansingen niet vlak voor of tegelijkertijd met de toetsen voor het volgende blok in te roosteren. Daarnaast is er een hogeschool waarbij de opleiding de herkansingen voor schriftelijke toetsen aan het einde van het jaar inplant en voor opdrachten en presentaties aan het eind van het betreffende semester.

Tot slot is er verschil geconstateerd in de waarde van de herkansing. Bij de ene hogeschool telt het hoogste cijfer terwijl bij anderen het laatste cijfer telt.

3.4.4 Verplichte vakken

Het verplicht stellen van een vak houdt in dat studenten voor dat vak minimaal een voldoende nodig hebben om in aanmerking te kunnen komen voor een positief bindend studieadvies. Dit geven hogescholen zowel expliciet als impliciet aan.

Een tweetal hogescholen verplichten studenten een voldoende te halen voor een bepaalde toets en/of de stage. Bij de ene hogeschool geeft met name die toets veel stress bij studenten. Voor deze toets zijn er wel drie officiële herkansingsmogelijkheden tijdens de opleiding en één extra herkansingsmogelijkheid voor de start van het schooljaar. Ook krijgen studenten bijles aangeboden als halverwege het jaar blijkt dat studenten de toets nog niet hebben gehaald. Op de andere hogeschool lijkt de verplichting om een voldoende te halen geen extra stress te veroorzaken. In bovenstaande gevallen speelt ook de kwaliteit van het curriculum een rol waar we later op terug zullen komen (zie 5.3).

Daarnaast zijn er hogescholen die impliciet een voldoende vereisen voor een bepaalde toets doordat de toets een substantieel aantal studiepunten oplevert die nodig zijn om tot een positief bindend studieadvies te komen. Dit gaat bijvoorbeeld over een stage die 9 studiepunten waard is of een bloктоets van 8 studiepunten.

3.4.5 Aanwezigheidsplicht

Een aanwezigheidsplicht houdt veelal in dat bij afwezigheid de student de studiepunten voor dat vak niet behaalt. Iedere hogeschool heeft in het onderwijs-examenreglement (OER) in ieder geval de mogelijkheid opgenomen een aanwezigheidsplicht voor bepaalde vakken te stellen. Het gebruik kan per opleiding verschillen en is daarom veelal opgenomen in een studiegids, handleiding of toetsplan van de opleiding. Vijf van de zes hogescholen geven in het OER aan daadwerkelijk voor een aantal vakken een aanwezigheidsplicht te stellen. Bij een tweetal gevallen gaat het in ieder geval om de stage en bij drie hogescholen gaat het om de

coachingsgesprekken. Daarnaast geven twee hogescholen nog specifiek vakken aan en de rest verwijst naar een studiegids of toetsplan.

3.4.6 Tussentijdse beëindiging

Studenten die zich voor 1 februari uitschrijven, hoeven op basis van de '1 februari-regel' hun reisproduct en aanvullende beurs niet terug te betalen¹⁰. Bovendien ontvangen studenten restitutie voor het eventueel teveel betaalde collegegeld. Voor studenten zou het daarom op een bepaald moment gunstig kunnen zijn om voor 1 februari de studie te beëindigen. Hogescholen blijken verschillend om te gaan met het bindend studieadvies bij tussentijdse uitschrijving.

Bij twee van de zes hogescholen krijgen studenten bij tussentijdse uitschrijving een negatief bindend studieadvies. De ene hogeschool geeft hierbij expliciet aan dat ook studenten die zich tussentijds uitschrijven het bindend studieadvies aan het einde van het studiejaar ontvangen. Aangezien studenten die zich tussentijds uitschrijven in veel gevallen niet voldoende studiepunten hebben, komt deze regel op hetzelfde neer (m.a.w. dit zal veelal leiden tot een negatief bindend studieadvies). De consequentie van een negatief bindend studieadvies is dat de student zich niet opnieuw voor dezelfde opleiding (soms ook aanverwante opleidingen) op dezelfde instelling kan inschrijven (zie ook 2.1). Studenten kunnen zich wel voor dezelfde opleiding (en aanverwante opleidingen) bij een andere instelling inschrijven. Beide hogescholen geven aan dat bovenstaande niet geldt als de examencommissie vanwege persoonlijke omstandigheden aanleiding heeft om het negatief studieadvies niet uit te brengen. Daarnaast kan de student (na een jaar) een gemotiveerd verzoek indienen om het negatief bindend studieadvies te laten intrekken.

Daarnaast zijn er twee hogescholen die alleen studenten die zich na 1 februari of na het ontvangen van het voorlopig studieadvies tussentijds uitschrijven een negatief bindend studieadvies geeft. Studenten die zich ervoor uitschrijven kunnen dat zonder consequenties voor het bindend studieadvies doen. Bij uitschrijving na 1 februari kunnen studenten hun negatief bsa alleen op basis van legitieme persoonlijke omstandigheden of na een jaar met een onderbouwd verzoek laten intrekken.

Ook is er één hogeschool die studenten bij tussentijds uitschrijven tijdens de propedeuse geen (negatief) bindend studieadvies geven. De opleidingsmanager geeft aan dat het er uiteindelijk om draait dat de student zelf inziet, met behulp van begeleiding vanuit de studie, dat de opleiding niet bij hem of haar past. Tot slot is deze situatie voor de hogeschool met het dringend studieadvies niet van toepassing.

3.5 Flankerend beleid tijdens de opleiding

Het flankerend beleid rondom het bindend of dringend studieadvies omvat de (informatie)voorzieningen waaronder de uitvoering plaatsvindt. Dit beleid heeft daarmee invloed op de werking van het bindend of dringend studieadvies. Deze paragraaf beschrijft de verschillende voorzieningen die bij de casestudies voorkwamen. Per onderdeel gaan we in op de toepassing en mogelijke verschillen binnen de casestudies bij hogescholen. Er zijn geen verbanden gevonden tussen de hoogte van de bsa-norm en de invulling van het flankerend beleid.

3.5.1 Informatievoorzieningen

Studenten die goed geïnformeerd zijn over de regels en hun voortgang ten aanzien van het bindend of dringend studieadvies hebben de mogelijkheid hierop te

¹⁰ <https://duo.nl/particulier/opleiding-stoppen-of-wijzigen/stoppen-in-je-eerste-jaar.jsp>

anticiperen. In deze subparagraaf beschrijven we daarom de mate waarin hogescholen studenten informeren over de regels rondom het studieadvies en hun studievoortgang. Hierbij besteden wij in het bijzonder aandacht aan het moment waarop en de strekking van de waarschuwingsbrief.

Aan het begin van het studiejaar krijgen studenten informatie over de regels rondom het bindend of dringend studieadvies. Veelal start het studiejaar met een algemeen inleidende presentatie van een jaar- of modulecoördinator tijdens een introductieweek. Het gaat hierbij zowel om informatie over de te behalen studiepunten als de aanwezigheid van bepaalde voorzieningen (een studentendecaan, studentpsycholoog, etc.). Vervolgens verstrekt de mentor of studentcoach deze informatie (opnieuw). Dit gebeurt veelal klassikaal. Deze mentor of studentcoach houdt de studievoortgang van studenten in de gaten en voert hierover tijdens de opleiding (indien nodig) een of meer gesprekken met de student (zie verder 3.5.2). Herhaling van de informatie omtrent het bindend of dringend studieadvies vindt bij een aantal hogescholen per semester of blok plaats. Op die momenten krijgen studenten tevens specifieke informatie over de deadlines, het te behalen aantal studiepunten en toetsmomenten voor dat semester of blok. Er is één hogeschool die eerstejaarsstudenten de opdracht geeft de procedures rondom het bindend studieadvies in kaart te brengen. Studenten maken voor de opdracht een soort stroomschema.

Naast de mondelinge informatie kunnen studenten de regels terugvinden in het onderwijs- en examenreglement en in de studiegids. Ook de studievoortgang kunnen studenten online inzien. Op die manier kunnen studenten zelf hun studievoortgang in de gaten houden. Om dit makkelijker te maken, hanteert een tweetal hogescholen een soort 'stoplichtsysteem'. Studenten krijgen de indicatie 'rood' te zien als het niet goed gaat, 'oranje' betekent dat de student op moet passen en 'groen' geeft aan dat het goed gaat.

Het wettelijk kader schrijft voor dat studenten een waarschuwing moeten krijgen waarna zij nog een redelijke termijn hebben om de studieresultaten te verbeteren, zie paragraaf 2.1. Afgezien van de hogeschool met het dringend studieadvies, versturen de hogescholen de waarschuwingsbrief in februari. Op dat moment is het tweede studieblok geweest. Studenten kunnen dan geen gebruik meer maken van de 1 februari regel. Voor studenten van een drietal hogescholen geldt ook dat tussentijdse beëindiging zonder een negatief bindend studieadvies bij het ontvangen van de waarschuwingsbrief niet meer mogelijk is (zie paragraaf 3.4). Deze consequenties hebben coaches of mentoren in de meeste gevallen wel doorgegeven tijdens een klassikale les of individuele gesprek (zie 3.5.2).

De inhoud van de waarschuwingsbrief omvat bij de meeste hogescholen een voorlopig studieadvies. Studenten kunnen in de brief lezen hoeveel studiepunten zij hebben behaald en het oordeel van de hogeschool hierover. Veelal zijn er drie varianten van de brief mogelijk:

1. Je hebt (bijna) alle studiepunten tot nu toe behaald, ga zo door;
2. Het is nog mogelijk om je bsa te halen, maar je moet er nog hard voor werken, of;
3. Het is niet meer mogelijk om een positief bindend studieadvies te ontvangen.

Afhankelijk van de begeleiding op de hogeschool kunnen studenten met de tweede of derde variant van de waarschuwingsbrief (op eigen initiatief) bij een coach of studentendecaan terecht (zie 3.5.2). Studenten krijgen de tweede of derde

briefvariant, ongeacht de hoogte van de bsa-norm, bij een aantal hogescholen als er minder dan 20 studiepunten zijn behaald.

Er is één hogeschool die in de brief geen informatie over de studievoortgang verstrekt. De brief is een algemene waarschuwing aan studenten dat zij voor een positief bindend studieadvies een bepaald aantal studiepunten nodig hebben.

Studenten zijn volgens betrokkenen en studenten¹¹ zelf over het algemeen goed geïnformeerd over de regels omtrent het bindend studieadvies en hun studievoortgang. Op belangrijke schakelmomenten ontvangen studenten informatie, aldus een student. Een studentendecaan merkt op dat studenten wel weten hoeveel studiepunten zij nodig hebben maar niet op de hoogte zijn van specifieke regels zoals dat zij een negatief bindend studieadvies krijgen als zij zich na 1 februari uitschrijven. Ook zijn internationale studenten, volgens de studentendecaan, veelal minder goed op de hoogte van de beschikbaarheid van voorzieningen en deadlines dan de Nederlandse studenten.

3.5.2 Studiebegeleiding

Begeleiding of coaching bij de studie beschouwen de hogescholen als een belangrijke voorziening die zij studenten in het eerste jaar aanbieden om het behalen van een positief bindend of dringend studieadvies te bevorderen. Sommigen noemen het zelfs de belangrijkste voorwaarde bij toepassing van het bindend en dringend studieadvies. De inrichting van de studiebegeleiding verschilt in de praktijk op een aantal punten:

- Klassikaal en/of individuele coachingsgesprekken;
- Doel en inhoud van de coaching;
- Frequentie van de coaching;
- Aantal studenten per coach.

Bij bijna alle hogescholen bieden de mentoren of coaches zowel klassikale lessen als individuele coachingsgesprekken aan. Slechts één hogeschool biedt studenten alleen individuele coachingsgesprekken. De klassikale lessen hebben in ieder geval tot doel studenten studievaardigheden bij te brengen. In deze lessen kunnen studenten het hebben over zaken waar zij in hun studie tegenaanlopen (bijvoorbeeld t.a.v. toetsing en studieplanning). Daarnaast zijn er hogescholen waarbij tijdens deze lessen ook aandacht is voor persoonlijke ontwikkeling, reflectie op de eigen talenten, mate van geschiktheid voor het beroep en waarin de huidige opleiding bij hen past. De tijd en frequentie van deze lessen verschilt nauwelijks. Het gaat meestal om een lesuur per week.

Alle hogescholen bieden individuele coachingsgesprekken aan. Bij drie hogescholen zijn er vaste gespreksmomenten. Bij twee daarvan gaat het om drie vaste momenten: bij de start, voor of na de waarschuwingsbrief en in april. De andere hogeschool streeft naar vier gesprekken per jaar maar daarbij is onduidelijk wanneer dit precies gebeurt. Daarnaast kunnen studenten altijd bij hun coach terecht voor een of meer extra individuele coachingsgesprekken.

De overige hogescholen bieden individuele gesprekken op eigen initiatief van studenten aan of wanneer de coach tegenvallende studieresultaten constateert. De reden dat twee hogescholen individuele coachingsgesprekken alleen aanbieden aan studenten die daarom vragen, is dat de hogescholen van mening zijn dat studenten

¹¹ Een kanttekening hierbij is wel dat het onderzoeksteam alleen studenten uit de medezeggenschap heeft gesproken die hun eerste studiejaar met goed gevolg hebben doorlopen. Zij hadden veelal geen of weinig zicht op de ervaringen van studenten die een negatief bindend studieadvies hadden ontvangen.

een eigen verantwoordelijkheid hebben. Het aantal studenten per coach varieert van circa 25 à 28 tot aan 5 à 6 studenten.

Het voornaamste doel van de individuele coachingsgesprekken is de studievoortgang bespreken. Daarbij gaat het om de redenen achter eventuele tegenvallende resultaten, wat eraan te doen is maar ook de mate waarin de student het naar zijn zin heeft in de opleiding. De waarschuwingsbrief halverwege het jaar zou in combinatie met de online cijfergegevens (zie 3.5.1) geen verassing meer mogen zijn. Meestal is over de eventuele tegenvallende resultaten gesproken of volgt een gesprek naar aanleiding van deze brief. De student kan dan (nogmaals) in gesprek met de coach gaan of de coach verwijst de student door naar een decaan of examencommissie (zie 3.5.3 en 3.5.4). Daarnaast beschouwen een aantal hogescholen de coaching als reflectiemomenten voor studenten op hun studievoortgang. Dat betekent ook dat coaching studenten zelf kan laten inzien dat de opleiding wellicht niet bij hem/haar past. Althans, de hoop is dat studenten het zelf inzien al voordat een negatief studieadvies is verstuurd.

Er heerst bij de meeste betrokkenen, ook onder studenten, tevredenheid over het aanbod aan studiebegeleiding¹¹. De coaches en andere docenten zijn goed te bereiken voor studenten. Een hogeschool gaf aan dat docenten naast de coaching twee uur per week inroosteren voor een open spreekuur voor vragen over de studievoortgang van een bepaald vak. Wel bleek, volgens zowel een student als docent, dat een systeem van individuele coachingsgesprekken op aanvraag ertoe leidt dat studenten vrij laat naar een coach toe stappen. Dat heeft er ook mee te maken dat docenten hiervoor te weinig tijd hebben. Op de andere hogeschool met individuele begeleiding op aanvraag, gaf een student aan dat studenten gemakkelijk naar hun coach toestappen. Het zou goed kunnen dat ondanks de laagdrempeligheid van coaches bepaalde studenten bij coaching op aanvraag alsnog een drempel voelen om dit te doen.

De beschikbare tijd voor coaches die tevens docent zijn, is bij een drietal hogescholen expliciet als aandachtspunt genoemd. Coaching vraagt veel tijd, vaak meer dan ervoor beschikbaar is. Bij een hogeschool is daarom volgend schooljaar meer groepscoaching mogelijk.

Studiebegeleiding vinden hogescholen belangrijk bij de uitvoering van het bindend of dringend studieadvies. De kwaliteit van deze begeleiding ook. Bij een hogeschool is er daarom bewust voor gekozen om af te stappen van de wisselingen van coaches per semester. Het is belangrijk dat studenten een vertrouwensband met hun coach kunnen opbouwen en dat is lastig als de coach steeds wisselt. Maar dat een coach weleens wisselt, is soms onvermijdelijk en dat maakt de constructie, aldus een studentendecaan, wankel. Studenten met persoonlijke omstandigheden (bijv. studenten met een ziekte, handicap of familieomstandigheden) zijn voor signalering hiervan en doorverwijzing naar de decaan veelal afhankelijk van de coach. Bovendien is het voor coaches zelf belangrijk dat zij ervaring en kennis kunnen opdoen. Een hogeschool heeft daarom een vaste groep coaches aangewezen die onderling ook kennis en ervaringen delen.

3.5.3 Omgang met persoonlijke omstandigheden

Als het studenten door persoonlijke omstandigheden (bijv. studenten met een ziekte, handicap of familieomstandigheden) niet lukt om de bsa-norm te behalen, kunnen zij bij de meeste hogescholen bij een aparte functionaris genaamde de studentendecaan terecht. Studenten kunnen op eigen initiatief of via een doorverwijzing van hun coach

bij de studentendecaan terecht komen. Bij één hogeschool is de coach naast studiebegeleider ook degene waar studenten voor persoonlijke omstandigheden terecht kunnen. Informatie over waar studenten terecht kunnen bij persoonlijke omstandigheden krijgen zij aan het begin van het studiejaar en via hun coach (zie ook 3.5.1).

Studenten die te maken hebben met persoonlijke omstandigheden kunnen in aanmerking komen voor uitstel van het bindend studieadvies. Dat is afgezien van het dringend studieadvies bij alle hogescholen hetzelfde. De studentendecaan of coach brengt een advies uit over de mate waarin de student voor uitstel in aanmerking komt. Dit advies is meestal gericht aan de examencommissie die besluit of de student uitstel krijgt. Bij twee hogescholen is dit anders geregeld want daar beslist een aparte bsa-commissie of de opleidingsdirecteur over een mogelijk uitstel. Het is wel van belang dat de student persoonlijke omstandigheden die van invloed zijn op zijn/haar studieresultaten tijdig meldt. Het te laat melden van persoonlijke omstandigheden kan nadelige gevolgen hebben voor het besluit over uitstel van het bindend studieadvies. Zeker wanneer de persoonlijke omstandigheden zijn aangedragen naar aanleiding van een voorlopig negatief studieadvies vindt er een gesprek plaats tussen de student en de examencommissie of een ander verantwoordelijk orgaan/persoon. Bij de beslissing van de examencommissie over uitstel geven commissies aan naast de tot dan toe behaalde studiepunten ook de motivatie van studenten voor de opleiding mee te wegen.

Naast uitstel van het bindend studieadvies kan een studentendecaan er bijvoorbeeld ook voor zorgen dat een student tentamens in een rustigere ruimte kan maken, een extra toetskans krijgt, meer tijd voor of een op maat gemaakt tentamen. Daarnaast kan de studentendecaan studenten doorverwijzen naar de studentenpsycholoog, de huisarts, schuldenbudget coach of een andere soort coach van buiten de school afhankelijk van de problematiek.

3.5.4 Voorzieningen en studieverloop bij een negatief (bindend) studieadvies

In de praktijk blijkt dat de begeleiding verschilt voor studenten die een voorlopig negatief studieadvies of bindend negatief studieadvies aan het einde van het studiejaar ontvangen. Studenten die een waarschuwingsbrief ontvangen met een voorlopig negatief studieadvies hebben een gesprek met hun coach of decaan (zie ook 3.5.2). In die gesprekken gaat het over de uitvalredenen, beroepsmogelijkheden en de toekomstplannen van studenten. Een drietal hogescholen benoemt nadrukkelijk dat het gaat om een loopbaangesprek.

Studenten met een negatief bindend studieadvies ontvangen deze mededeling formeel vlak voor de zomervakantie, wanneer ook de cijfers van het laatste blok bekend zijn. Een exitgesprek of studiekeuzebegeleiding is veelal wel mogelijk maar vindt in de praktijk meestal niet plaats. Dat komt omdat studenten uit beeld raken en hogescholen hun begeleiding niet altijd actief aanbieden. Dat laatste komt mede doordat het op dat moment zomervakantie is. Studieloopbaancoaches zijn bij een tweetal hogescholen wel beschikbaar maar de vraag is of studenten hiervan op de hoogte zijn.

Hogescholen hebben veelal geen zicht op waar studenten na een negatief voorlopig of bindend studieadvies terecht komen. Dit houden zij niet bij. Er zijn uiteraard wel vermoedens. Hetzelfde geldt voor het type student dat uitvalt.

4 Het bindend studieadvies bij universiteiten

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk gaan we in op de werking van het bsa bij universiteiten. Specifiek besteden we aandacht aan de hoogte van de huidige bsa-norm, de doelen van het bsa, de voorwaarden/criteria en het flankerend beleid rondom het bindend studieadvies. We bespreken dit aan de hand van de opvattingen en ervaringen die hierover leven.

Onderstaande bevindingen zijn gebaseerd op gesprekken die zijn gevoerd bij vijf universiteiten (zie ook paragraaf 1.5). Per universiteit zijn vijf functionarissen geïnterviewd: bestuurder en/of opleidingsmanager, lid van de examencommissie en/of lid van de bsa-commissie, studentendecaan en/of studieadviseur, een docent en student(en) vanuit de betreffende medezeggenschapsraad. De gesprekken focusten zich in de meeste gevallen op een specifieke faculteit of opleiding.

4.2 De bsa-norm

Universiteiten mogen zelf besluiten of ze een bindend studieadvies gebruiken en de hoogte hiervan bepalen. Net als bij de hogescholen, geldt ook voor de casestudies bij universiteiten dat de hoogte van de norm vaak voor de hele instelling hetzelfde is. In een aantal gevallen hanteren specifieke opleidingen of opleidingsprogramma's (zoals honours programma's) een andere norm. Het gaat dan meestal om opleidingen waarbij ook sprake is van selectie aan de poort. Bij een universiteit is de norm op faculteitsniveau vastgesteld. De hoogte van de bsa-norm varieert binnen de onderzochte universiteiten van 36, 42, 45 tot 60 studiepunten.

4.2.1 Hoogte bsa-norm

Universiteiten hebben de hoogte van de norm in de meeste gevallen gebaseerd op ervaringen uit het verleden. Zo geeft een aantal universiteiten aan de norm te hebben gebaseerd op historische cijfers over het studierendement: als studenten een bepaald aantal studiepunten haalden, ronden zij de bachelor over het algemeen met succes af (binnen een bepaalde tijd). De norm is vervolgens vastgesteld op dit aantal ECTS. Voor vier van de vijf universiteiten geldt dat ze de norm in de loop van de tijd hebben verhoogd, omdat de norm die ze bij de invoering van het bsa hadden vastgesteld te laag werd bevonden. Zo bleek dat studenten bij een lagere norm alleen de gemakkelijke onderdelen van het curriculum hoefden te halen, hun studielast stapelden, of zelfs minder vaak het eerste jaar nominaal afronden dan zonder bsa.

De norm is vaak bewust gekozen en sluit aan bij de visie die de universiteiten hebben op het doel van het bsa en, meer algemeen, op hun visie op het onderwijs. Op een van de universiteiten met een relatief lage norm geeft men bijvoorbeeld aan studenten niet weg te willen jagen, maar vooral bewustwording bij studenten te willen creëren over de eigen studieprestaties en keuze en waar nodig begeleiding te bieden. Sommige universiteiten wijzen op de rol van de onderwijsbesteding: studenten moeten worden gestimuleerd om hun bachelor in vier jaar (N+1) te halen. Een norm van 45 studiepunten sluit hierop aan.

Verder wijzen universiteiten erop dat studenten naar de norm studeren. Als de norm te laag ligt, geeft dit juist een omgekeerde prikkel. Meerdere betrokkenen merken op dat dit in de praktijk ook is gebleken. De invoering van het bsa met een relatief lage norm leidde bij een instelling juist tot minder studenten die alle punten haalden in het eerste jaar dan voorheen. Bij een universiteit was er wegens omstandigheden eenmalig sprake van een verlaagd bsa, waarna veel studenten stopten met studeren omdat ze de norm al hadden behaald.

4.2.2 *Tevredenheid met huidige norm*

De meeste betrokkenen (zowel bestuur, personeel als studenten) zijn tevreden met de huidige norm. Universiteiten met een norm van 45 studiepunten geven aan dat een hogere norm niet wenselijk is, omdat de opleidingen naar eigen zeggen zwaar zijn en studenten de ruimte moeten hebben om fouten te maken. Bij een hogere norm zouden te veel studenten het bsa niet halen, terwijl ze wel geschikt zijn voor de studie. Een lagere norm zou juist kunnen drukken op het niveau van de opleiding. De norm moet bovendien hoog genoeg zijn om ervoor te zorgen dat studenten voldoende basiskennis hebben voor het tweede jaar. Bij de universiteit met een norm van 60 studiepunten wijst men erop dat de norm door de compensatiemogelijkheden minder streng is dan deze op het eerste zicht lijkt. Een aantal studenten geeft aan dat een relatief hoge norm wel meer stress kan veroorzaken. Zij wijzen daarbij ook op de, soms ingrijpende, overgang van de middelbare school naar de universiteit.

Verschillende betrokkenen geven aan dat ze het belangrijk vinden dat een instelling kan uitleggen waarom voor een bepaalde norm is gekozen. De meeste instellingen hebben een duidelijke motivatie, die ook bekend is bij personeel en studenten. Dit is bij een van de casestudies in mindere mate het geval.

4.2.3 *Doel(en) bindend studieadvies*

Alle universiteiten geven aan dat een van de doelen van het bsa is om langstuderen te voorkomen. Dit zien verschillende betrokkenen ook als de aanleiding voor het invoeren van een bsa. Het verhogen van het studierendement is voor de meeste universiteiten een expliciet doel. Het bsa dient daarbij als middel om te voorkomen dat studenten al vroeg achterstand oplopen, onnodig lang over hun studie doen en/of later in hun studie stranden. Eén universiteit ziet het verhogen van het rendement en selecteren van geschikte studenten juist niet als doel. Daar gebruiken ze het bsa vooral als een middel om de dialoog aan te gaan met studenten over hun studievoortgang en -keuze.

De instellingen proberen studenten door middel van het bsa in de juiste houding te krijgen, ze te 'leren studeren'. Het bsa is een signaal dat aangeeft wat de verwachting is ten aanzien van de student. Betrokkenen geven aan dat er een groep studenten is die zichzelf overschat en denkt dat ze niet gehaalde vakken later nog wel kunnen inhalen. Dit levert later in de studie problemen op, omdat ze zo studielast stapelen en kennis missen die nodig is voor vervolgvakken. Deze betrokkenen zien het bsa daarom ook als een manier om studenten te beschermen tegen zichzelf. Anderzijds hebben een aantal betrokkenen het idee dat studenten, door veranderingen in het beleid en maatschappelijke trends, zichzelf meer druk opleggen om snel af te studeren dan het bsa vereist.

Verschillende universiteiten geven aan dat het bsa een oriënterende en verwijzende functie heeft, door studenten bewust te maken van (de geschiktheid van) hun keuze en ze waar nodig te stimuleren om naar andere studies te kijken. Een van de instellingen ziet dit zelfs als het belangrijkste doel. Niet iedereen herkent deze functie

echter; een van de betrokkenen geeft aan dat het bsa alleen de capaciteiten van studenten toetst en niet hun interesse. In hoeverre ook de studenten de oriënterende en verwijzende rol van het bsa herkennen, verschilt per instelling. Sommigen zien het bsa vooral als selectiemiddel. Een student geeft verder aan dat het bsa vooral het aanpassingsvermogen van studenten toetst en niet zozeer hun capaciteiten. Dit geldt met name voor internationale studenten.

4.3 Flankerend beleid 'voor de poort'

Het flankerend beleid voor de poort betreft in de eerste plaats, in alle cases, het zo adequaat mogelijk informeren van (toekomstige en/of geïnteresseerde) studenten over het bsa en de betekenis ervan. Website en e-mails, voorlichtingsbijeenkomsten, meeloopdagen, e.d. worden hiervoor ingezet. Universiteiten zien een realistische voorlichting, waarbij studenten een goed beeld krijgen van de inhoud en het niveau van de studie, als een belangrijke voorwaarde voor de werking van het bsa. Studenten kunnen op alle onderzochte universiteiten (online of fysiek) proefstuderen. Sommige universiteiten laten studenten ter oriëntatie en voorlichting ook een tentamen of opdrachten maken.

Daarnaast wijzen de universiteiten op de studiekeuzecheck, die naar verwachting op zijn minst kan bijdragen aan een goede studiekeuze. Studenten krijgen op basis van de resultaten het advies om wel of niet aan de opleiding te beginnen. Wanneer studenten zich hebben ingeschreven uiterlijk op 1 mei is dit advies niet bindend. Aan studenten die zich na 1 mei inschrijven kan wel een bindend advies worden gegeven.

De studiekeuzecheck bestaat vaak uit een (online) vragenlijst die inzicht geeft in capaciteiten en verwachtingen van de student. Hoe universiteiten de resultaten vervolgens gebruiken, verschilt per instelling en/of opleiding. De ene opleiding verstuurt alleen een geautomatiseerd advies, terwijl een andere studenten uitnodigt voor een gesprek als hun antwoorden daar aanleiding toe geven. Deze universiteit geeft aan terughoudend te zijn met het geven van negatieve adviezen. Vaak beslissen studenten tijdens het invullen al dat de opleiding niets voor hen is. Een onderzochte universiteit hanteert een andere vorm van matching. De studiekeuzecheck bestaat daar uit zelfstudie, het volgen van college(s) en een toets. Op basis daarvan wordt een (niet bindend) advies gegeven.

Flankerend beleid in de vorm van voorselectie en additionele eisen komt voor bij opleidingen met een numerus fixus en/of specifieke opleidingen, zoals honours programma's en University Colleges. Selectie omvat dan veelal een combinatie van eisen ten aanzien de vooropleiding (bepaalde vakken op vwo-niveau), de cijferlijst (minimum cijfers gemiddeld en/of voor bepaalde vakken) en/of specifieke vaardigheden en/of motivatie. Deze laatste elementen meten universiteiten via bijvoorbeeld een motivatiebrief en een gesprek met toelatingscommissies, e.d. De meeste betrokkenen vinden het bsa eerlijker dan voorselectie, omdat het bsa studenten de kans biedt om zich in de praktijk te bewijzen.

4.4 Voorwaarden en criteria

Om het aantal studiepunten voor een positief bindend studieadvies te kunnen behalen, gelden een aantal voorwaarden en criteria die van belang zijn. Hierbij gaat het om de manier waarop studiepunten te behalen zijn, mogelijke compensatieregelingen, herkansingsmogelijkheden en de onderdelen die verplicht zijn gesteld. Er zijn geen verbanden gevonden tussen de hoogte van het bsa en de inzet van bepaalde voorwaarden en criteria.

4.4.1 Studiepunten: manier van punten behalen

Vier van de vijf universiteiten kennen studiepunten toe per vak. Het aantal punten per vak varieert van 3 tot 9 ECTS (met een gemiddelde van 6 ECTS). Als studenten een vak met veel punten niet halen, wordt het vaak lastig om het bsa nog te halen. Een universiteit lost dit op door ook deelresultaten voor een vak mee te laten tellen voor het bsa (compensatie binnen vakken, via deeltijfers). Betrokkenen op een andere universiteit merken op dat bepaalde regelingen weinig flexibel zijn, wat het halen van de bsa-norm bemoeilijkt. Als voorbeeld wordt genoemd dat studenten die zich vergeten aan te melden voor een vak, niet mogen deelnemen aan de (her)tentamens en dus geen studiepunten kunnen halen voor dit vak.

Een instelling kent studiepunten niet per vak toe, maar op basis van het gemiddelde per cluster. Het eerste jaar bestaat uit twee clusters (een kenniscluster en een vaardighedencluster). Studenten moeten voor beide clusters gemiddeld een 6,0 halen. Als dit lukt, krijgen ze in een keer 60 studiepunten.

4.4.2 Compensatieregelingen

De universiteit waarbij de studiepunten per cluster worden toegekend, geeft studenten de mogelijkheid om onvoldoendes te compenseren. Als studenten gemiddeld een 6,0 en minimaal een 4,0 behalen voor de acht toetsen van het cluster, krijgen ze een positief bsa. Ook op een University College¹² is sprake van compensatiemogelijkheden. Hier kan een student maximaal een bepaald aantal studiepunten compenseren. Daarvoor moet hij of zij minimaal een 5,0 halen voor het betreffende vak, dat dan wordt gecompenseerd met vakken waarvoor meer dan een 8,0 is gehaald.

4.4.3 Herkansingsmogelijkheden

Op de meeste universiteiten geldt dat een student iedere toets maximaal een keer mag herkansen. Een instelling staat meerdere herkansingen toe, waarbij het aantal herkansingsmogelijkheden in de praktijk afhangt van de tentamenmomenten voor het betreffende vak. Vakken die meerdere keren per jaar worden gegeven op de universiteit, kunnen vaker herkanst worden dan vakken waarvoor dit niet het geval is. Men overweegt op deze instelling het herkansingsbeleid aan te scherpen, door een maximum aan het aantal herkansingen te stellen. Een andere instelling is juist strenger als het gaat om herkansingsmogelijkheden. Hier mogen studenten maximaal twee herkansingen doen per cluster.

4.4.4 Verplichte vakken en aanwezigheidsplicht

De opleidingen binnen de onderzochte universiteiten hebben geen vakken die ze verplicht moeten halen voor een positief bsa. Op een faculteit is er wel sprake van aanwezigheidsplicht voor werkgroepen. Studenten mogen per blok maximaal een week missen en moeten de gemiste tijd compenseren door aanvullende opdrachten te doen. Als de aanwezigheid niet in orde is, kunnen ze het cluster niet afronden en dus het bsa niet halen.

4.4.5 Tussentijdse beëindiging

De onderzochte universiteiten hanteren eenzelfde beleid bij tussentijdse beëindiging van de studie: studenten krijgen geen negatief bindend studieadvies als ze zich voor 1 februari uitschrijven.

¹² University Colleges bieden Engelstalige Liberal Arts and Sciences bacheloropleidingen aan. Studenten kiezen zelf welke vakken ze volgen. De meeste University Colleges hanteren een selectieprocedure en vragen meer collegegeld dan normale bachelorstudies.

4.5 Flankerend beleid tijdens de opleiding

De huidige situatie bij alle universiteiten is de resultante van opgebouwde ervaring met de werking van het bsa. Flankerend beleid en instrumenten zijn in het leven geroepen en/of aangepast, in reactie op eerdere ervaringen rond de gevolgen van het bsa en al of niet toereikende ondersteuning van de studenten. Het gaat veelal om ondersteuning van algemene aard (zoals studieadviseurs). Er zijn geen verbanden gevonden tussen de hoogte van de bsa-norm en de invulling van het flankerend beleid.

In het proces vormen studenten die een beroep kunnen of moeten doen op persoonlijke omstandigheden (ziekte, familieomstandigheden, mantelzorg, topsport) een bijzondere groep. Om die reden wijst de universiteit studenten er al in een vroeg stadium altijd op om, wanneer deze omstandigheden zich voordoen, zo snel mogelijk contact op te nemen met de bevoegde instanties (veelal decaan en/of bsa- of examencommissie, al of niet via de studieadviseur) om uitstel of dispensatie, e.d. aan te vragen. In veel gevallen zijn deze omstandigheden zodanig evident dat al in een vroeg stadium in overleg met de bevoegde functionarissen afspraken kunnen worden gemaakt over een aangepast studieprogramma, c.q. uitstel of dispensatie.

Het flankerende beleid tijdens de opleiding is op de onderzochte universiteiten op hoofdlijnen vergelijkbaar. Er zijn verschillen (soms nuances) voor wat betreft de organisatie, taakverdeling, e.d. maar tijdens de opleiding gaat het om de volgende (geformaliseerde) typen ondersteuning, die in onderstaande subparagrafen verder worden uitgewerkt:

- Informatievoorziening, waarschuwingen, e.d.
- Individueel studieadvies
- Mentoren, tutoren, e.d.
- Voorzieningen voor persoonlijke omstandigheden.

Verschillen tussen opleidingen/universiteiten hangen voornamelijk samen met verschillen in beleidsprioriteiten en uitgangspunten in het beleid, de omvang (van de opleiding met name) en in combinatie daarmee de mate waarin er meer of minder persoonlijk contact is tussen de opleiding en de student (via docenten, adviseurs, e.d.).

De aanwezigheid van flankerende voorzieningen is geen garantie dat het systeem ook sluitend is. Uiteindelijk is het handelen van de student zelf medebepalend voor de vraag of de geboden voorziening ook het beoogde effect (bijtijds een goede keuze maken of herzien) wordt bereikt. In diverse interviews wordt ook benadrukt dat van studenten in het wo een zekere mate van zelfstandigheid verwacht mag of misschien zelfs moet worden.

4.5.1 Informatievoorziening

Informatievoorziening rond het bsa betreft communicatie met de student over de voortgang van de studie. Hierbij zijn enkele momenten in het eerste studiejaar ijkpunten. Het aantal en de timing van deze momenten verschillen per instelling.

1. Bij aanvang van de studie attenderen universiteiten studenten op het bsa. Hierbij gebruiken universiteiten verschillende vormen van communicatie: van e-mail tot onderdeel van een startcollege.
2. Studenten die zich voor 1 februari uitschrijven hebben recht op restitutie van het te veel betaalde collegegeld en ontvangen geen bsa. In alle onderzochte cases houdt de universiteit hier rekening mee in de informatievoorziening. Het is vooral zaak dat de studenten die onvoldoende progressie hebben gemaakt in het eerste halfjaar van de studie er van doordrongen raken dat de kans dat zij in het tweede halfjaar alsnog de bsa-norm halen zeer klein is en dat het om die reden raadzaam is om uitschrijven te overwegen. Studenten met een (grote) studieachterstand krijgen deze waarschuwing rond januari toegestuurd of medegedeeld. Een van de studieadviseurs vraagt nadrukkelijk aan studenten wat er volgend jaar anders zal zijn, omdat ze uit ervaring weet dat studenten die tussentijds stoppen en het jaar erna opnieuw beginnen, het vaak weer niet halen.
3. Veelal wordt onvoldoende studievoortgang al in een vroeg stadium gesignaleerd, dat wil zeggen bij de eerste tentamenrondes. In dit stadium verschillen de onderzochte opleidingen enigszins voor wat betreft de communicatie naar de studenten toe. In enkele gevallen worden studenten er – naar aanleiding van de resultaten – op gewezen dat men contact kan opnemen met de studieadviseur (zeker wanneer er persoonlijke omstandigheden in het geding zijn) en in enkele gevallen nemen studieadviseurs en/of mentoren actief en direct contact op met de achterblijvers om hen op hun studieresultaten en de mogelijke gevolgen (een negatief bsa) te wijzen.
4. Een volgend kritisch moment is rond maart, wanneer er nog toereikende mogelijkheden zijn om (kleine) studieachterstanden in te lopen. In dit stadium ontvangen de studenten een formele waarschuwing in de vorm van een voorlopig bsa, gebaseerd op de studieresultaten tot dat moment. Dit biedt een deel van de studenten de mogelijkheid om via herkansingen alsnog aan de bsa-norm te voldoen en uiteindelijk een positief bsa te krijgen.
5. Uiteindelijk is na de laatste examens bekend hoe de student er voor staat voor wat betreft studieresultaat (mei/juni). Het overgrote deel van de studenten ontvangt op dat moment een (voorlopig) positief bsa, omdat zij aan de norm voldoen. Degenen die de norm niet halen worden op dat moment geïnformeerd over de mogelijkheden om alsnog een positief bsa te halen. Dat kan bij kleine studieachterstanden bijvoorbeeld via herkansingen in de zomer (meestal augustus). Daarbij worden de studenten opnieuw geïnformeerd over de mogelijkheden van de studieadviseur (ondersteuning) en een mogelijk beroep op persoonlijke omstandigheden. Dit laatste brengt overigens veel extra werk met zich mee (voor studieadviseurs en bsa/examencommissies), omdat een beroep op persoonlijke omstandigheden eerder in het studiejaar soms moeilijk (achteraf) is te bewijzen. Studenten hebben wel het recht om via een brief en persoonlijke toelichting hun zaak bij de bsa-commissie of examencommissies te bepleiten.

4.5.2 Studiebegeleiding

Betrokkenen bij de onderzochte universiteiten zien adequate studiebegeleiding als een voorwaarde voor het hanteren van een bsa. De inrichting van de studiebegeleiding verschilt in de praktijk vooral in de manier van benaderen: benadert de instelling studenten actief of moeten studenten zelf het initiatief nemen? Ook wie er betrokken is bij de studiebegeleiding verschilt per instelling.

Studieadviseurs hebben bij alle onderzochte universiteiten een belangrijke rol in de studiebegeleiding van studenten. Zij zijn meestal op instellings- of faculteitsniveau aangesteld, maar in een enkel geval zijn er aanvullend op het niveau van de opleiding ook studieadviseurs aangesteld, speciaal voor eerstejaarsstudenten. Alle studenten kunnen bij problemen met de studie een beroep op de adviseurs doen. De studenten die problemen hebben in relatie tot het bsa vormen over het algemeen een klein deel van de werklust van de studieadviseurs. In alle gevallen worden studenten in een vrij vroeg stadium geïnformeerd over de studieadviseur en hun rol, bij een aantal universiteiten door middel van een kennismakingsgesprek. In de meeste gevallen worden studenten (die dreigen de bsa-norm niet te halen) bij de informatievoorziening rond het bsa meer of minder dringend geadviseerd om contact op te nemen met de studieadviseur.

De meeste universiteiten hebben daarnaast een mentorsysteem, waarbij studenten in groepen worden begeleid. De invulling van dit systeem verschilt per instelling. Twee universiteiten zetten bijvoorbeeld ouderejaarsstudenten in als mentoren, waarvan een daarnaast ook tutoren (docenten) heeft. Een universiteit zet docenten in als mentor. Docenten melden zich vrijwillig aan voor deze rol. Een andere universiteit kent geen formele mentoren, maar geeft aan dat er korte lijntjes zijn tussen studenten en tutoren (afgestudeerde medewerkers die werkgroepen begeleiden).

Studenten kunnen in principe (binnen zekere grenzen) altijd een beroep op hun mentoren en tutoren doen voor advies en ondersteuning bij studieproblemen. Ook komen de groepen regelmatig bij elkaar, om onder leiding van de mentor en/of tutor relevante zaken te bespreken. Docenten zijn over het algemeen actiever in het begeleiden van eerstejaarsstudenten dan ouderejaars studenten, en dan in het bijzonder degenen met achterblijvende studieresultaten. Als daar aanleiding toe is, verwijzen mentoren en tutoren studenten door naar de studieadviseur.

In diverse interviews geven betrokkenen van universiteiten aan dat de kwaliteit van de begeleiding mede afhankelijk is van de vaardigheden van de studieadviseur/mentor/tutor. Bij een van de onderzochte faculteiten worden de betreffende stafleden getraind in de relevante vaardigheden (coaching) om de kwaliteit van de ondersteuning te waarborgen en te verbeteren. Hetzelfde geldt voor de (ouderejaars) mentoren aan een andere instelling. Dat er verschillen zijn in de kwaliteit van de studiebegeleiding, blijkt ook uit de meningen van de studenten die we hebben gesproken. Sommige studenten zijn erg positief over de begeleiding, terwijl anderen juist zeer kritisch zijn. Studenten die positief zijn, geven aan dat studieadviseurs en mentoren goed geïnformeerd en betrokken zijn. Kritische studenten geven aan juist weinig steun te ervaren, omdat betrokkenen volgens hen 'koudbloedig' (studieadviseurs) of niet gemotiveerd zijn (ouderejaars mentoren).

De meeste universiteiten kennen daarnaast programma's, workshops en masterclasses voor het aanleren van studievvaardigheden, zoals een masterclass effectief studeren of een workshops studieplanning. Studenten maken echter niet altijd gebruik van deze mogelijkheden.

4.5.3 *Persoonlijke omstandigheden*

De wet geeft aan dat persoonlijke omstandigheden (chronische) ziekte, mantelzorg, familieomstandigheden (overlijden, echtscheiding, e.d.) en topsport, aanleiding zijn voor een aangepast bsa. Bij alle cases is hierin ook voorzien. Op basis van deze omstandigheden kan de decaan (of gedelegeerde bsa- of examencommissie) studenten in deze omstandigheden dispensatie of uitstel verlenen voor wat betreft het bsa. Praktisch betekent dit meestal dat de student meer tijd krijgt om de bsa-norm te halen. In de praktijk loopt de wijze waarop dit wordt ingevuld tussen de onderzochte instellingen op een paar kleine punten uiteen. Een universiteit verleent dispensatie, wat betekent dat de student de norm niet meer hoeft te halen.

Verder heeft de bsa- of examencommissie de bevoegdheid om in specifieke gevallen alsnog een positief bsa te geven. Het gaat hier om de toepassing van de zogenaamde hardheidsclausule. Ook studenten zonder specifieke persoonlijke omstandigheden kunnen onevenredig worden getroffen door de bsa-norm, bijvoorbeeld doordat zij door heel toevallige omstandigheden een belangrijk tentamen hebben gemist. Als voorbeeld wordt de student genoemd die voor alle vakken die hij heeft gehaald meer dan een 8 heeft gescoord, maar net de norm niet heeft gehaald. De wel behaalde resultaten geven in dit geval een duidelijk beeld van de geschiktheid van de student en heeft de bsa- of examencommissie doen besluiten alsnog een positief bsa te verlenen.

In de praktijk doen relatief veel studenten in een laat stadium (na de laatste tentamenronde) alsnog een beroep op persoonlijke omstandigheden. Bsa- of examencommissies beslissen in die gevallen op basis van een schriftelijk en persoonlijk pleidooi van de student, al of niet aangevuld met adviezen van de studentendecaan, studieadviseur, medisch attesten van studentenartsen en studentenpsychologen over deze gevallen. Een aandachtspunt hierbij is de wachttijd voor een afspraak met de studentenpsycholoog, die op veel instellingen te maken heeft met een hoge caseload. Wanneer de student niet kan instemmen met het besluit, kan deze in beroep gaan bij het CBE en uiteindelijk het CBHO. Het aantal beroepszaken is per opleiding relatief beperkt, wat voor alle commissies reden is om te concluderen dat zij grosso modo zorgvuldig en rechtmatig over deze gevallen beslissen.

Verder is in diverse interviews gewezen op minder geïnstitutionaliseerde vormen van hulp en ondersteuning, zoals bijvoorbeeld via studentenverenigingen en individuele docenten, die (eerstejaars) studenten wijzen op de betekenis van het bsa in combinatie met waargenomen achterblijvende studieprestaties.

4.5.4 *Studieloopbaan bij negatief bsa*

De universiteiten weten in veel gevallen niet hoe de loopbaan van studenten met een negatief bsa verder verloopt. Alleen de groep die zich aan dezelfde universiteit opnieuw inschrijft (voor een andere opleiding) blijft in beeld en dan is ook bekend dat deze een negatief bsa heeft gehad. Het gaat naar eigen zeggen van de universiteiten vaak om studenten die gekozen hebben voor de instelling en/of stad en daarom hun studieloopbaan daar ook willen voortzetten. In een enkel geval zet een universiteit deze groep (die gaat deelnemen aan de andere bachelor) tijdens het volgende studiejaar bij elkaar.

Afhankelijk van de ambities en voorkeuren van de student wordt door studieadviseurs ook wel geadviseerd om een andere studie te gaan volgen aan de universiteit, omdat dit dan tegemoet kan komen aan de wens om in de stad/aan de universiteit verbonden te blijven en tevens de kans op studiesucces groter is, doordat de andere studie meer geschikt is voor de betreffende student, en hij of zij beter weet wat studeren feitelijk betekent. Bij een van de universiteiten fungeert een specifieke bachelor dan als een soort 'second best' oplossing voor deze groep studenten.

Een tweede groep wordt gevormd door studenten met een duidelijke studiekeuze en deze schrijven zich het navolgende studiejaar in bij een andere instelling voor (meestal) dezelfde opleiding. Zij hoeven daar niet te melden dat zij het afgelopen jaar een negatief bsa hebben gehad. Deze groep omvat ook een potentiële groep langstudeerders, die zich na verloop van (meestal) drie jaar weer opnieuw (kunnen) aanmelden voor dezelfde studie bij de universiteit van hun eerste keuze. Het gaat dan overigens om kleine aantallen; in de interviews wordt gesproken van 'een tiental', of 'handvol' studenten.

De overige studenten met een negatief bsa raken uit beeld en er is dus bij de universiteiten niet bekend of en hoe zij hun studieloopbaan voortzetten. In de interviews wordt aangegeven dat het overigens goed denkbaar is dat studieadviseurs in sommige gevallen wel (iets) weten van het vervolg van de loopbaan van deze studenten, maar dat wordt niet (structureel) bijgehouden.

5 De factoren van invloed op het bsa

In dit hoofdstuk komen de factoren en mechanismen naar voren die, op basis van de casestudies en aangeleverde onderzoeksrapporten van hbo- en wo-instellingen zelf, invloed hebben op de werking van het bindend studieadvies. Hiervoor reflecteren we op de maatregelen uit het flankerend beleid 'voor de poort', op randvoorwaarden en criteria en op de maatregelen uit het flankerend beleid tijdens de opleiding. We besteden afzonderlijk aandacht aan de invloed van het curriculum op het bindend studieadvies. Bij dit alles leggen we geen relatie met de uiteindelijke gerealiseerde positieve en negatieve gevolgen van het bsa, omdat dit onderzoek zich daar niet op richtte.

5.1 Factoren uit het flankerend beleid voor de poort

Het flankerend beleid voor de poort, de matchings- en selectieactiviteiten die instellingen inzetten, is als het ware het voorportaal van het selectie- en oriëntatieproces. Het heeft tot doel, inzicht te verschaffen in de capaciteiten en verwachtingen van de aspirant-student én om te informeren over het bsa en de betekenis daarvan binnen/voor de opleiding. Het flankerend beleid voor de poort oefent daarmee invloed uit op de werking van het bindend studieadvies in het eerste jaar omdat het:

- de student dwingt en uitdaagt om na te denken over de eigen motivatie, inspiratie en verwachtingen ten aanzien van de desbetreffende opleiding;
- de student in staat stelt om goed geïnformeerd aan de opleiding te beginnen ten aanzien van de opleiding, het beroep en ook het bsa binnen de opleiding.

Voor het creëren van bewustwording bij studenten over de mate waarin de opleiding en het beroep bij hen passen is een adviesgesprek bij uitstek geschikt. In dit gesprek kan de hogeschool of opleiding toelichten waar het advies op is gebaseerd en daarmee de student waardevolle inzichten en overwegingen meegeven. Hoewel de aspirant-student alleen al door deelname aan de activiteiten tot waardevolle inzichten kan komen, is een toelichting op maat (waar mogelijk) bij het studieadvies ook zeker een meerwaarde.

Naast het aangaan van het gesprek, zijn activiteiten gericht op het 'laten ervaren van de opleiding' van grote meerwaarde voor het afgeven van het juiste beeld over de opleiding. Tijdens meeloopdagen, proefstuderen, en ook het maken van opdrachten of tentamens aan de hand van (video)colleges of literatuur, ervaart de student hoe het studeren binnen de desbetreffende opleiding aan een bepaalde hogeschool of universiteit in zijn werk gaat. Hoe meer aspecten van de opleiding of het beroep¹³ binnen de matchings- en selectieactiviteiten aan bod komen¹⁴, hoe groter het inzicht is dat de student verkrijgt. Op basis van dit inzicht zullen studenten tot beter gefundeerde keuzes kunnen komen voor hun opleiding, waardoor zij minder vaak in het eerste jaar zullen ontdekken dat hun verwachtingen of capaciteiten toch niet passen bij de gekozen opleiding.

¹³ Zoals bijvoorbeeld reflecteren op het beroep en/of het bezoeken van een basisschool (als toekomstige werkplek).

¹⁴ Wat soms zal betekenen dat er meer (soorten) activiteiten worden geprogrammeerd.

Tot slot zijn er instellingen die toelatingseisen stellen en instellingen die dat niet doen¹⁵. Bij die laatste groep merken instellingen op dat het eigenlijk voor sommige opleidingen van belang zou zijn dat studenten bij de start een bepaald basisniveau hebben voor een specifiek vak, waar de wettelijke eisen (bijv. diploma havo of vwo) niet voldoende in voorzien. De opleiding blijkt zwaarder voor de studenten die voor een bepaald vak niet over een basisniveau beschikken. Het wel of niet hanteren van toelatingseisen heeft in die zin invloed op de instroom. En daarmee de mate waarin het bsa wel of niet nodig is om studenten die niet geschikt zijn eruit te filteren.

5.2 Factoren uit de voorwaarden en criteria

De voorwaarden en criteria waaronder de uitvoering van het bindend of dringend studieadvies plaatsvindt, bepalen de manier waarop studenten studiepunten kunnen behalen. Die voorwaarden en criteria zijn daarom factoren die invloed hebben op de werking van het bsa. De manier waarop de voorwaarden en criteria mogelijk van invloed zijn op de werking van het bsa, schetsen wij hieronder. Hiervoor starten wij met de mogelijke invloed van de hoogte van de bsa-norm zelf.

De kanttekening die wij vooraf maken, is dat, net als de bsa-norm, ook de voorwaarden en criteria niet op zichzelf staan. Het volledige pakket aan voorwaarden en criteria en het flankerend beleid bepalen gezamenlijk het uiteindelijke effect op de werking van het bsa. Waar relevant is hieronder dan ook aangegeven in hoeverre een bepaalde factor in samenhang met andere factoren tot bepaalde gevolgen leidt.

De hoogte van de bsa-norm

Instellingen hebben ieder met een eigen argumentatie de hoogte van de bsa-norm bepaald. Een 'lagere'¹⁶ bsa-norm zou, volgens een aantal instellingen (uit ervaring), ertoe leiden dat studenten strategisch gedrag gaan vertonen. Volgens meerdere betrokkenen leren zij dan naar de hoogte van de norm en kiezen er bewust voor om voor bepaalde vakken harder te werken en voor andere vakken minder. Aan de ander kant zou een lagere bsa-norm de druk en mogelijke stress van de bsa-norm verminderen. Dat deze instellingen wel een bsa-norm hebben, terwijl die voor de meeste studenten weinig problemen zou moeten opleveren, heeft ermee te maken dat zij wel bewustwording bij studenten willen stimuleren over hun studieresultaten.

Studiepunten per module of vak

Het toekennen van studiepunten per module in plaats van ieder behaald resultaat afzonderlijk mee te tellen zorgt ervoor dat het niet behalen van een bepaald vak een veel grotere impact heeft op het behalen van de bsa-norm, dan bij instellingen die studiepunten per vak toekennen. De druk die studenten kunnen ervaren bij het missen of het krijgen van een onvoldoende is dan hoger. Studiepunten per vak toebedelen, biedt studenten de ruimte om meer vakken niet te behalen. Door omstandigheden gemiste toetsen leiden dan niet meteen tot een negatief bsa. De gevolgen voor het bindend studieadvies zijn kleiner omdat de student hierdoor hooguit een paar studiepunten mist in plaats van het totale aantal studiepunten van een module. Er is een samenhang met de mate waarin er per module compensatiemogelijkheden gelden. Dat kan namelijk juist weer gunstiger uitpakken dan een normering van het bsa waarbij ieder resultaat afzonderlijk meetelt.

¹⁵ Instellingen mogen toelatingseisen stellen bij specifieke opleidingen (zoals dans, kunst, etc.) of wanneer sprake is van een numerus fixus. In andere gevallen is een havo- of vwo-diploma (soms met een bepaald vakkenpakket) altijd afdoende.

¹⁶ Wat een 'lagere' norm precies inhoudt, verschilt per instelling.

Toetsingsbeleid

De wijze waarop instellingen toetsen, kan ook van invloed zijn op de kans dat studenten de bsa-norm halen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het aantal toetsen voor een vak (meerdere toetsingsmomenten of een grote toets aan het einde van het vak), de vorm (bijvoorbeeld groepsopdrachten, multiple choice, open vragen, etc.) en de kwaliteit van de toetsen. Verder bieden sommige instellingen een extra herkansingsmogelijkheid aan voor het (of de) grootste struikelblok vak(ken) op basis van studieresultaten aan het einde van het jaar. Hiermee is het mogelijk dat zij studenten die de opleiding qua niveau wel aan kunnen maar door omstandigheden (nevenactiviteiten, gewenningsproblemen, etc.) niet teveel vakken met een onvoldoende afsluiten, een kans bieden om alsnog een positief studieadvies te ontvangen. De mogelijke uitval van juist deze groep studenten is de meest genoemde zorg van instellingen bij het hanteren van een bindend studieadvies. Uiteraard is dit niet de enige methode om rekening te houden met deze groep studenten. Een lagere bsa-norm of compensatieregelingen bieden ook ruimte voor studenten om bepaalde vakken later of met een lager cijfer af te ronden.

Planning van herkansingen

Instellingen blijken de herkansingen een paar weken na de tentamenweek, aan het einde van het studiejaar, direct voor of tijdens de tentamenweek van het volgende blok in te plannen (zie 3.4 en 4.4). Herkansingsmogelijkheden een paar weken na de tentamenweek biedt studenten meer gelegenheid om hun toetsresultaten te analyseren, bespreken en ruimte om te focussen op die herkansing(en). Dat laatste geldt in mindere mate voor herkansingen die vlak voor of tijdens de tentamenweek van een nieuw blok plaatsvinden. Studenten hebben dan ook tijd nodig om voor hun nieuwe tentamens te studeren. Het komt ook voor dat studenten ervoor kiezen zich te focussen op de herkansingen en hierdoor het risico lopen de 'nieuwe' tentamens niet of minder goed te maken. Met als gevolg dat studenten het volgende blok zich weer focussen op de herkansingen van het vorige blok en ga zo maar door. Verder valt nog toe te voegen dat de kennis van studenten over het vak bij herkansingen die vrij snel na het eerste toetsmoment plaatsvinden in hogere mate aanwezig zal zijn. Omgekeerd geldt dat zeker bij herkansingen die aan het einde van het jaar plaatsvinden, studenten weer opnieuw de stof eigen moeten maken. En tegelijkertijd voor de nieuwe toetsen van het laatste blok studeren.

Bovenstaande is uiteraard ook afhankelijk van het aantal herkansingen en nieuwe toetsen.

Aanwezigheid van een compensatieregeling

De aanwezigheid van een compensatieregeling is een factor die invloed heeft op de bsa-norm doordat het studenten toestaat om niet voor alle vakken even goed te zijn. Wel moeten studenten een vak waar zij minder goed in zijn compenseren met een vak waar zij (veel) beter in zijn. Hiermee accepteert een opleiding dat studenten niet voor elk vak excelleren. Zeker bij een bsa-norm van 60 ects maakt het hebben van een compensatieregeling verschil. Bij een lagere bsa-norm kan de norm zelf al meer ruimte bieden aan studenten.

Hier staat echter tegenover dat studenten met een compensatieregeling (bewust of onbewust) strategisch gedrag kunnen gaan vertonen. Dit houdt in dat studenten bewust voor bepaalde vakken minder hard studeren dan voor andere vakken, omdat het niet nodig is voor het behalen van een positief bsa. Als ze dit verkeerd inschatten

en de foute prioriteiten leggen kan dat tot een negatief bsa leiden terwijl ze eigenlijk wel de competenties hebben om de studie succesvol voort te zetten.

Tussentijdse beëindiging: Wel of geen negatief bsa

Studenten die zich voor 1 februari uitschrijven, krijgen bij de meeste instellingen geen bindend studieadvies. Tussentijdse uitschrijving ná 1 februari heeft bij de meeste instellingen wel tot gevolg dat de student een negatief bindend studieadvies krijgt. Bij een enkele instelling ontvangen studenten ook bij tussentijdse beëindiging na 1 februari geen negatief bindend studieadvies.

Studenten die een negatief bindend studieadvies ontvangen, kunnen niet (direct) opnieuw dezelfde opleiding (of soms ook aanverwante opleidingen) meer bij dezelfde instelling proberen, maar wel bij een andere instelling. Met andere woorden studenten kunnen het jaar overdoen maar alleen op een andere plek.

Voor studenten die het opleidingsniveau wel aan kunnen maar door niet-ernstige omstandigheden (te veel nevenactiviteiten, gewenningsproblemen, etc.) onvoldoende studiepunten behalen, lijkt deze regel het doel van het bsa, het vaststellen van de (on)geschiktheid van de student voor de opleiding, voorbij te schieten. De student is in dit geval wel geschikt maar krijgt een negatief bindend studieadvies, wat impliceert dat de student niet geschikt is. Door het uitgeven van een negatief bindend studieadvies is het in principe ook niet mogelijk voor de student om het jaar opnieuw te doen.

De instelling die geen negatief bsa bij tussentijdse beëindiging geeft, biedt studenten de kans om het jaar direct opnieuw te doen. Andere instellingen bieden deze kans alleen als er legitieme persoonlijke omstandigheden zijn of bij een onderbouwd verzoek (na een jaar) waarin is aangetoond dat de student de opleiding nu wel aankan. De mogelijkheid om dezelfde opleiding bij een andere instelling te gaan volgen, is in dit geval gemakkelijker en soms ook sneller te organiseren.

Aan de andere kant kan het gevolg van een negatief bindend studieadvies, dat wil zeggen niet opnieuw dezelfde opleiding bij dezelfde instelling mogen doen, studenten motiveren om wat harder te gaan werken. Dat geldt dan met name voor de studenten die het niveau wel aan kunnen maar in het begin van het studiejaar teveel met andere dingen bezig zijn of gewenningsproblemen hadden.

Wel of geen aanwezigheidsplicht

Het stellen van een aanwezigheidsplicht voor één of meer vakken kan studenten stimuleren aanwezig te zijn en daarmee de kennis op te doen die nodig is voor het behalen van studiepunten (die nodig zijn voor een positief bsa). De vraag is of dit zo werkt. Aanwezigheid is ook een gevolg van de inzet of houding van de betreffende studenten.

Het verplicht stellen van een positief resultaat voor bepaalde vakken

Instellingen die een voldoende voor één of meer vakken verplicht stellen voor een positief bindend studieadvies maken de impact hiervan op het bsa groter ten opzichte van andere vakken. Het is goed mogelijk dat de score op dit vak daarmee bepalender is voor voortzetting van de studie dan het bsa op zichzelf, omdat het uitvalpercentage op dat vak hoger is.

De vraag is dan in hoeverre de grote impact van dit of deze verplichte vakken passend is. Als beheersing van het vak cruciaal is voor het vervolg van de opleiding en aansluit

bij de arbeidsmarktbehoefte kan dat een reden zijn. Tegelijkertijd is ook de mate waarin instellingen hiervoor herkansingsmogelijkheden, bijles of anderszins begeleiding bieden relevant. De mate waarin dit leidt tot stress bij studenten heeft ook met het niveau van de toets en de capaciteit van de student te maken.

5.3 Het curriculum: inhoud, inrichting en niveau

De inhoud, inrichting en niveau van het curriculum is meerdere malen door betrokkenen bij instellingen benoemd als een factor die invloed heeft op de werking van het bsa. Het curriculum moet de toepassing van het bsa ondersteunen. Als het curriculum niet representatief is voor zowel de rest van de opleiding als voor de arbeidsmarkt waar de opleiding toe opleidt, dan bereikt de bsa-norm niet zijn doel. Hierbij gaat het zowel om het niveau als de inhoud van het opleidingsprogramma (inclusief toetsing).

Dat ook de inrichting een rol kan spelen, blijkt uit voorbeelden van hogescholen. Deze hogescholen hadden bewust de eerste weken van het studiejaar 'rustiger' ingericht om daarmee tegemoet te komen aan studenten met mogelijke gewenningsproblemen. Dit betekent dat er bewust voor is gekozen om niet de moeilijkste vakken aan het begin van het jaar te plannen en/of meer aandacht aan het begin voor het aanleren van studievastigheden. Hiermee hopen zij onnodige uitval van studenten die de opleiding wel aan zouden kunnen te beperken. Gewenningsproblemen worden zo een minder belangrijke factor in de bepaling van het bsa.

5.4 Factoren uit het flankerend beleid tijdens de opleiding

Het flankerend beleid omvat de informatievoorziening, de begeleiding(structuur) en het omgaan met persoonlijke omstandigheden. Op basis van de interviews en beschikbare literatuur kan worden geconcludeerd dat (de kwaliteit van) het flankerend beleid invloed heeft op de wijze waarop het bsa functioneert, of in ieder geval een bijdrage levert aan een goed functionerend bsa. Onvoldoende informatievoorziening, onduidelijke procedures of onvoldoende studiebegeleiding (in kwantitatieve of kwalitatieve zin) zijn genoemd als mogelijke redenen voor een relatief groot aantal beroepszaken bij de examencommissies.

Tegelijkertijd zijn in de afgelopen jaren, mede op grond van ervaringen en uitgevoerd onderzoek, bij veel instellingen verbeteringen aangebracht in het flankerend beleid. Het gaat dan bijvoorbeeld om het verschuiven van het tijdstip van waarschuwing of signaleren van onvoldoende studievoortgang en het introduceren van een actievere en persoonlijke benadering van studenten met een studieachterstand. Ook hebben de bevoegde commissies veel ervaring opgedaan met beroepszaken en zijn daardoor beter dan in de beginjaren in staat om beroepszaken zorgvuldig af te handelen. Verdere verbeteringen in het flankerend beleid zullen naar verwachting van veel geïnterviewden mogelijk alleen nog marginale veranderingen teweegbrengen. In de interviews heeft men over het algemeen ook weinig suggesties voor aanpassing of verbetering van het flankerend beleid. Niettemin zijn er signalen dat er bij diverse instellingen nog wel degelijk ruimte is voor verbeteringen. Deze suggesties hebben dan vooral te maken met de begeleiding en in mindere mate met de informatievoorziening. De uitvoering van het beleid rond persoonlijke omstandigheden (wel of niet in de wet genoemd) is voor de meeste instellingen een belangrijke, maar veeleisende taak.

Algemeen zijn de geïnterviewden van mening dat *grosso modo* de **informatievoorziening** goed is en dat iedere student op de hoogte is van het bsa en

de consequenties ervan. Verbeteringen moeten vooral gezocht worden in de tussentijdse informatievoorziening over de studievoortgang.

Voor wat betreft de informatievoorziening zijn de volgende punten genoemd:

- Persoonlijk gerichte brieven en mails over de (persoonlijke) voortgang werken beter dan algemene waarschuwingsbrieven waarin alleen het bsa en de betekenis ervan in algemene zin staat. Het geeft meer het gevoel dat feedback wordt gegeven op de persoonlijke situatie van de student.
- Online beschikbare (persoonlijke) informatie over studievoortgang (tentamenresultaten, e.d.) dient zo spoedig mogelijk beschikbaar te zijn voor studenten en hun begeleiders. Bij verschillende instellingen is er een functie in het volgsysteem ingebouwd die waarschuwt als de student een te grote studieachterstand dreigt op te lopen en een negatief bsa riskeert.
- Vroegtijdige signalering (gedurende het eerste halfjaar) is beter dan formele waarschuwing in het voorjaar, omdat de student dan (veel) meer mogelijkheden heeft om zich te herpakken.

In een onderzoeksrapport van één van de bezochte instellingen is opgemerkt dat verbetering van registratie, monitoring en terugkoppeling van de studievoortgang nodig is. De voortgang van de student en eventuele consequenties daarvan, moeten voor student en studieloopbaanbegeleider sneller inzichtelijk en bekend zijn. Door de student tijdig te waarschuwen kan deze zich zo snel mogelijk herpakken of zich nog voor 1 februari uitschrijven.

Onderzoek van een universiteit bevestigt dit beeld. 'De preadviezen lijken een positief effect te hebben op bewustwording van problemen en op studiegedrag: een meerderheid van de studenten met een negatief preadvies probeert actief hun studieresultaten te verbeteren, door de studieadviseur of studentendecaan te raadplegen, of door harder te werken.'

Voor wat betreft de **studiebegeleiding** is in de interviews op de volgende aspecten gewezen:

- Het instellen van vaste momenten of actieve benadering van studenten met studieachterstanden voor individuele coachingsgesprekken is naar de mening van veel betrokkenen beter dan coachingsgesprekken op aanvraag. Niettemin constateren studieadviseurs/coaches dat ook bij een actieve benadering sommige studenten geen gehoor geven aan een uitnodiging voor een gesprek.
- Een vaste begeleider in plaats van wisselende adviseurs.
- Beschikbare tijd van mentoren/studiecoaches is beperkt.
- De kwaliteit van de begeleiding wisselt en is sterk afhankelijk van de persoon (tutor, mentor, adviseur).
- Vroegtijdige (persoonlijke) signalering door studieadviseurs of mentor/tutor.

Meer in het algemeen wordt geoordeeld dat in geval van studieachterstanden persoonlijke contacten en feedback – via studiebegeleider, mentoren, tutoren en docenten – beter werken dan informeren via brieven en e-mails. Persoonlijk contact heeft in algemene zin ook een positief effect op de kwaliteit van het onderwijs.

In diverse interviews is de kwaliteit van de begeleider als aandachtspunt genoemd. Studenten geven aan dat je in zekere zin afhankelijk bent van toeval, namelijk of jouw mentor, tutor, begeleider wel voldoende aandacht en kwalitatief goede begeleiding biedt. Op zeker twee universiteiten scholen zij degenen met een begeleidende taak

vanuit het oogpunt van kwaliteitsgarantie en verbetering in de voor deze functie benodigde vaardigheden (coaching, e.d.).

Het is van belang dat de bsa-norm en flankerend beleid zoveel mogelijk met elkaar in evenwicht zijn. Dit houdt in dat wanneer de gestelde eisen aan studenten hoog zijn, de flankerende voorzieningen (informatie en begeleiding) zodanig zijn dat zij bijdragen aan het bereiken van deze hogere eisen. In een van de onderzoeksrapporten wordt geconstateerd dat verhogen van de bsa-norm van 40 naar 50 ects inderdaad ook gepaard is gegaan met het intensiveren van de begeleiding.

In diverse interviews is aangegeven dat door de grote overgang een schoolsera aanpak in de beginfase voor een deel van de studenten mogelijk een goede ondersteuning zou kunnen zijn.

In sommige interviews is overigens aangetekend dat uitbreiding van de begeleidingscapaciteit (aantallen studieadviseurs, tutors, mentors) en/of verbetering van de kwaliteit van de begeleiding, bijvoorbeeld door middel van trainingsprogramma's, e.d. extra kosten (uitgaven) met zich meebrengen, die moeten worden afgewogen tegen de mogelijke baten in termen van studieresultaten en/of studententevredenheid.

Een andere universiteit concludeert in een van hun onderzoeksrapporten ten aanzien van de begeleiding het volgende: 'Wel zijn de studenten van mening dat de opleidingen zich nog meer zouden moeten richten op het geven van feedback op resultaten en studiehouding na een eerste onderwijskwartaal en op het benoemen van de voordelen van het halen van 60 EC i.p.v. 45 EC (zoals deelname aan honours programma's, deelname aan exchange, een beter studeerbaar tweede studiejaar)'. Dit punt is ook van belang voor de informatievoorziening; in het algemeen meer aandacht voor de positieve effecten van goede studieresultaten dan het waarschuwen in geval van slechte resultaten.

De uitvoering van het beleid rond **persoonlijke omstandigheden** (wel of niet in de wet genoemd) brengt voor de instellingen veel werk met zich mee, omdat de instellingen willen voorkomen dat geschikte studenten door ongelukkige omstandigheden de bsa norm niet halen en daardoor een negatief bsa ontvangen. Het gaat hierbij niet om de persoonlijke omstandigheden die in de wet zijn genoemd en ook bijtijds door de student zijn gemeld. Voor deze groep is een besluit tot dispensatie of uitstel veelal evident. Het gaat om de studenten die in een laat stadium, nadat zij een voorlopig negatief bsa hebben ontvangen, een beroep doen op persoonlijke omstandigheden. Het kan dan alsnog gaan om omstandigheden die in de wet zijn genoemd, maar het gaat ook om minder ernstige omstandigheden (bijvoorbeeld een dag ziek waardoor men een belangrijk tentamen heeft gemist). Het behandelen van deze beroepszaken brengt veel werk met zich mee en de beoordeling van het beroep is soms lastig omdat de bewijslast niet altijd eenduidig is, waardoor de verantwoordelijke commissie op basis van de aangedragen argumenten in het bezwaarschrift en hoorzitting, adviezen van begeleiders, jurisprudentie en (eigen) ervaring tot een arbitrair oordeel of advies komt.

In de interviews is regelmatig gezegd dat het persoonlijke oordeel van commissieleden uiteenloopt (de een is wat "harder" dan de ander), waardoor ook subjectieve elementen in het advies een rol spelen. Het relatief beperkte aantal beroepszaken (bij CBE en CBHO) bevestigt de commissies echter dat zij over het algemeen een

zorgvuldig en juist oordeel of advies geven. De commissies willen vermijden dat de studenten die wel geschikt zijn door ongelukkige omstandigheden de bsa norm niet halen en daardoor een negatief bsa ontvangen. Het toepassen van de hardheidsclausule (de regels werken in het specifieke geval onterecht ongunstig uit voor de student) stelt de commissies in staat om in die gevallen alsnog een positief advies te geven. Deze factor is daarmee mede van betekenis voor de (goede) werking van het bsa.

6 Verbetersuggesties

Dit hoofdstuk gaat in op de mogelijke verbetersuggesties voor de werking van het bsa die voortkomen uit de verdere analyse van de geïdentificeerde factoren (zie 5.1 t/m 5.4). Deels zijn deze ook in de gesprekken aan de orde geweest. Het betreft algemene verbetersuggesties voor het hoger onderwijs. Gezien de diversiteit van de voorwaarden, criteria en het flankerend beleid rondom de bsa-norm binnen het hoger onderwijs is het niet mogelijk om verbetersuggesties voor specifiek het hbo, wo, een faculteit of opleiding te geven.

6.1 Geschikte studenten behouden

De grootste zorg van zowel hbo- als wo-instellingen is dat studenten die het niveau van de opleiding wel aan kunnen (geschikt zijn) door niet-ernstige omstandigheden (gewenningsproblemen, te veel nevenactiviteiten, etc.) een negatief bindend studieadvies ontvangen. Het gaat dan dus niet om persoonlijke omstandigheden waarvoor uitstel van het bindend studieadvies mogelijk is. Tegelijkertijd is het bindend studieadvies wel nodig om studenten die het niet aan kunnen eruit te filteren en daarmee bijvoorbeeld langstuderen te voorkomen (zie 3.2.3 en 4.2.3).

Uit de interviews komt naar voren dat de instellingen in de loop der jaren onder meer via reflectie op resultaten, aanvullend onderzoek en onderling overleg in bijvoorbeeld (sectorale) onderwijscommissies al veel hebben gedaan om de werking van het bsa te verbeteren. Tegelijkertijd geven de gesprekspartners aan dat het (zo exact mogelijk) meten van het effect van bsa (of onderdelen ervan) moeilijk, zo niet onmogelijk is, omdat ook andere factoren (bijv. leenstelsel) invloed kunnen hebben op de studieresultaten.

Om onnodige uitval van geschikte studenten te voorkomen, is er een aantal punten die een instelling kan overwegen aan te passen of in te voeren. Uiteraard dienen aanpassingen aan te sluiten bij de onderwijsvisie, het flankerend beleid, voorwaarden en criteria die rondom het bsa gelden. Deze mogelijkheden zijn:

- Breng in beeld op welke vak(ken) studenten die net geen positief bindend studieadvies halen, uitvallen. Stel vervolgens voor de grootste struikelblok vak(ken) (per jaar) een extra herkansingsmogelijkheid in. Hierbij is het wel van belang dat de oorzaak niet te wijten is aan het niveau of kwaliteit van het vak;
- Bied compensatiemogelijkheden tussen vakken of binnen een module aan met eventueel een bodemcijfer. Studenten krijgen hiermee de ruimte om onvoldoendes te compenseren met talenten. Bovendien biedt compensatie tussen vakken studenten de mogelijkheid om achterstanden uit het begin van het studiejaar te compenseren met goede studieresultaten later in het jaar;
- Geef studenten die de bsa- of examencommissie classificeren als de geschikte studenten met tegenvallende resultaten de mogelijkheid om de opleiding volgend jaar opnieuw te proberen bij dezelfde instelling of om een opgeschort negatief bindend studieadvies te krijgen;
- Plan de herkansingen van tentamens niet vlak voor of in dezelfde week als een nieuwe tentamenweek. Hiermee is het risico op een eenzijdige focus op herkansingen, waardoor studenten de nieuwe tentamens minder goed maken, te minimaliseren;

- Geef studiepunten per vak in plaats van per module. De impact van het niet halen van een vak is hierdoor lager. Bovendien kan het ontvangen van studiepunten per vak stimulerend werken;
- Begin het studiejaar niet met de moeilijkste vakken maar bied studenten de ruimte om te wennen aan het studeren in het hbo;
- Focus bij de inrichting van de studiebegeleiding niet alleen op de momenten waarop duidelijk is dat de studieresultaten tegenvallen, maar probeer ook vroegtijdig bij studenten te signaleren als zij te weinig aandacht hebben voor de studie (bijv. door te veel nevenactiviteiten). Dit kan door bijvoorbeeld met iedere student een kennismakingsgesprek tussen een coach of mentor te organiseren. In dit gesprek moet in ieder geval aandacht zijn voor de voorwaarden en criteria rondom het bsa en de consequenties van een negatief bindend studieadvies.

6.2 Overige suggesties

Blijven leren van elkaar

De casestudies bij hbo- en wo-instellingen maken duidelijk dat de voorwaarden, criteria en flankerend beleid invloed hebben op de werking van het bsa, maar dat ook dit niet op zichzelf staat. Iedere instelling heeft de voorwaarden, criteria, flankerend beleid rondom het bsa, de hoogte van de bsa-norm op elkaar afgestemd. Daarachter zit een onderwijsvisie. Het is daarom zinvol dat de instellingen elkaar blijven informeren over hun ervaringen en verkregen inzichten in de inrichting en met name de afstemming van de voorwaarden, criteria en flankerend beleid rondom het bsa om zo van elkaars ervaringen te kunnen blijven leren.

Neem bij reflectie alle factoren rondom de bsa-norm mee

Onderhavig onderzoek maakt duidelijk dat de bsa-norm als norm niet op zichzelf staat. Er zijn verschillende factoren (o.a. voorwaarden, criteria en flankerend beleid) die de uitvoering van het bsa beïnvloeden. Op het moment dat instellingen bijvoorbeeld een hoge uitval in het eerste jaar constateren, hoeft dat dus niet direct het gevolg te zijn van de hoogte van de bsa-norm. Het is daarom van belang om in een analyse naar de oorzaken van bijvoorbeeld een hoge uitval de geldende voorwaarden, criteria en flankerend beleid mee te nemen. Daarnaast geldt dat ook de inhoud, niveau en opzet van het curriculum een rol kan spelen.

Onderzoek naar algehele consequenties voor uitval

Instellingen werken met een pakket aan voorwaarden, criteria en flankerend beleid dat is afgestemd op de geldende bsa-norm. Wat de effecten hiervan zijn, is onduidelijk, mede omdat andere factoren (o.a. leenstelsel of veranderingen in de sociale omgeving van studenten) van invloed zijn. Bestaand onderzoek geeft over het algemeen vooral inzicht in samenhangen tussen veranderingen in de bsa systematiek en studieresultaten, maar veelal geen zekerheid of de gesignaleerde verandering is veroorzaakt door aanpassingen in het bsa. Om de mogelijke positieve en negatieve gevolgen van de werking van het bsa in kaart te brengen, is goed ontworpen (evaluatie) onderzoek nodig naar de effecten van de gehele aanpak rondom het bsa. Met andere woorden waar leidt de gehele aanpak van selectie en flankerend beleid in combinatie met een bepaalde bsa-norm toe en waardoor komt dat? Daarbij moet in de aanpak de invloed van andere factoren worden meegenomen.

Individuele begeleiding actiever aanbieden

Individuele coachingsgesprekken alleen aanbieden op aanvraag van studenten blijkt te leiden tot onvoldoende gebruik. Dit leidt er mogelijk toe dat juist degenen die het hard nodig hebben niet komen opdagen, dan wel niet reageren op een advies om een gesprek aan te gaan met de studieadviseur. Om dit te voorkomen zou een van de volgende aanpakken van belang zijn:

- Vaste momenten waarop individuele coachingsgesprekken voor alle studenten plaatsvinden, of;
- Een actieve benadering voor individuele coachingsgesprekken gericht aan studenten met studieachterstanden of op basis van geluiden over omstandigheden die tot studieachterstanden leiden.

Dit kan mede tot gevolg hebben dat persoonlijke omstandigheden eerder bekend zijn, zodat instellingen voorzieningen of maatregelen (zoals uitstel van het bsa) eerder kunnen aanbieden.

Bij het instellen van vaste momenten of gerichte uitnodiging van studenten voor individuele coachingsgesprekken, kan de consequentie bij niet opdagen zijn dat de student achteraf geen beroep meer kan doen op zijn (persoonlijke) omstandigheden. Deze aanpak sluit ook aan op de constatering dat een persoonlijke benadering beter is dan algemene informatievoorziening en doorverwijzing. Een voordeel bij gerichte uitnodiging van studenten is dat instellingen de beschikbare capaciteit (aan begeleiding) gerichter inzetten. Een deel van de studenten heeft namelijk nauwelijks individuele begeleiding nodig.

7 Conclusies

In dit hoofdstuk brengen we alle onderzoeksresultaten uit de vorige hoofdstukken samen om antwoord te geven op de onderzoeksvragen (zie paragraaf 1.4).

7.1 Wettelijk kader

Wat zijn de huidige juridische kaders op basis van de wetgeving en jurisprudentie voor uitvoering van het bindend studieadvies in het hoger onderwijs?

Instellingen voor hoger onderwijs zijn op grond van de WHW verplicht om studenten aan het einde van de propedeutische fase een studieadvies over hun studieverloop te geven. Daarnaast hebben zij onder voorwaarden de bevoegdheid om het studieadvies een bindend karakter te geven. Deze voorwaarden gaan over:

- de reikwijdte van het bsa (o.a. maximaal één bsa per student en geen uitstel van het bsa in het tweede studiejaar)
- de inrichting van voorzieningen (een waarschuwing voor studenten, voldoende studiebegeleiding)
- de inrichting van procedures (omgang met persoonlijke omstandigheden, de gelegenheid tot horen voor verstrekking van een bsa).

Uitstel van een bindend studieadvies is alleen mogelijk zolang de propedeutische fase nog niet succesvol is afgesloten voor bepaalde doelgroepen, namelijk: deeltijdstudenten met een studielast van minder dan 60 studiepunten, latere instromers en studenten met persoonlijke omstandigheden.

Het gevolg van een bindend studieadvies voor studenten is dat zij zich niet opnieuw voor dezelfde studie bij dezelfde instelling kunnen inschrijven.

Welke rollen en bevoegdheden hebben betrokken partijen (o.a. examencommissies en decanen)?

Het instellingsbestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van het bindend studieadvies zoals in de WHW beschreven. In tegenstelling tot de hogescholen is bij universiteiten de decaan verantwoordelijk voor de inhoudelijke uitwerking van het bsa per opleiding. De examen- of bsa-commissie heeft vooral betekenis voor studenten die in beroep gaan tegen een (voorlopig) negatief bsa en daarbij een beroep doen op specifieke omstandigheden, van persoonlijke of andere aard.

7.2 Het beleid (rondom bsa) bij onderwijsinstellingen

Instellingen (of opleidingen) richten op basis van hun bsa-norm de voorwaarden, criteria en flankerend beleid in. Dit gehele pakket is afgestemd en heeft tot doel zoveel mogelijk studenten die de opleiding daadwerkelijk aankunnen door te laten gaan en degenen die dit niet kunnen uit te selecteren. Dit betekent ook dat als er iets verandert in de hoogte van de norm, voorwaarden, criteria of het flankerend beleid er herziening van het gehele pakket nodig is. De keuze voor zo'n pakket is gebaseerd op een eigen onderwijsvisie die veelal is afgestemd op de aard van de opleiding of type studenten.

Hoeveel en welke instellingen in het HBO en WO passen het bsa toe? In hoeverre verschilt dit binnen instellingen op het niveau van faculteiten of opleidingen?

Een adequaat overzicht van de bsa-norm van ho-instellingen blijkt niet voorhanden. In onderhavig onderzoek lag de focus op elf casestudies (5 universiteiten en 6 hogescholen). De hoogte van de bsa-norm blijkt binnen de casestudies vaak voor de hele instelling hetzelfde. Wel kunnen de voorwaarden, criteria en invulling van het flankerend beleid per opleiding of faculteit (per OER) verschillen.

Hoe passen de instellingen het bsa toe (norm aantal studiepunten en overige criteria voor bsa, aantal en welke communicatiemomenten (o.a. waarschuwingen), coulance, instrumenten flankerend beleid)?

De bsa-norm staat niet op zichzelf. Bij de uitvoering van het bindend studieadvies zijn een diverse aantal voorwaarden, criteria en flankerend beleid bepalend voor de werking. Er is daarbij geen samenhang gevonden tussen de hoogte van de bsa-norm en inrichting van het flankerend beleid, voorwaarden en criteria. Het is wel zo dat veel dezelfde voorwaarden, criteria en invulling van flankerend beleid bij instellingen voorkomen. Alleen zitten daarbinnen verschillen. Hieronder gaan we in op de meest voorkomende vormen van toepassing van het bsa ten aanzien van het flankerend beleid 'voor de poort', voorwaarden en criteria en flankerend beleid tijdens de opleiding.

Flankerend beleid 'voor de poort'

Voordat studenten aan een opleiding starten, bieden instelling de verplichte studiekeuzecheck. Een studiekeuzecheck of matchingsactiviteit, komt in de praktijk neer op een of meer studiekeuzeactiviteit(en) gecombineerd met een advies. Het advies gaat in op de mate waarin de studie bij de student past. Wat opvalt, is dat universiteiten het advies veelal baseren op een vragenlijst die inzicht geeft in de capaciteiten/kennis van studenten. Hogescholen zetten meestal meerdere activiteiten afgestemd op de specifieke doelgroep van de opleiding in waarop zij hun advies baseren. Denk aan proef studeren, (groeps)gesprekken om inzicht te krijgen in de motivatie en kwaliteiten van studenten en diverse tests die inzicht geven in de studeerbaarheid, het kennisniveau of de persoonlijkheid. Tot slot kwamen toelatingseisen bij de meeste instellingen niet voor. Hogescholen geven wel aan dat door het ontbreken van toelatingseisen studenten vastlopen die niet beschikken over een bepaald basisoniveau voor een vak of vakken die van belang is of zijn voor de betreffende opleiding.

Voorwaarden en criteria

De voorwaarden en criteria, inclusief de toepassing, die bij de meeste instellingen (hbo en wo) gelden voor het behalen van een positief bindend studieadvies (en dus voldoende studiepunten) zijn:

- Studenten kunnen studiepunten per vak behalen;
- Voor ieder vak is er één herkansingsmogelijkheid;
- Herkansingen vinden in het daaropvolgende blok plaats;
- Aanwezigheidsplicht voor vakken stellen de hogescholen wel, de universiteiten doen dat niet;
- Bij tussentijdse uitschrijving na 1 februari ontvangen studenten een negatief bindend studieadvies.

Het gaat in bovenstaande opsomming om de manier waarop de meeste instellingen deze voorwaarden en criteria toepassen. Per voorwaarde of criterium zijn er steeds een paar instellingen die het anders invullen. Het resultaat daarvan is dat het totale pakket aan voorwaarden en criteria inclusief de hoogte van de bsa-norm divers is. Compensatieregelingen of verplichte vakken zijn voorwaarden of criteria die bij de meeste onderzochte instellingen niet voorkwamen. Onder de universiteiten komt het stellen van een of meer verplichte vakken voor het behalen van het bindend studieadvies helemaal niet voor.

Flankerend beleid tijdens de opleiding

Voor de uitvoering van het bsa hebben instellingen informatievoorzieningen, studiebegeleiding en voorzieningsmogelijkheden bij persoonlijke omstandigheden ingericht. Aan het begin van het studiejaar krijgen zowel hbo- als wo-studenten informatie over de geldende bsa-norm en de regels eromheen. Hbo-studenten ontvangen veelal een formele voortgangsbrief en bij tegenvallende resultaten is dat een waarschuwingsbrief in februari. Bij universiteiten is dat anders. WO-studenten kunnen bij tegenvallende studieresultaten op drie momenten in het studiejaar een (niet-) formele waarschuwingsbrief ontvangen. Naast de informatie die studenten mondeling en per brief ontvangen, kunnen studenten hun studievoortgang online volgen. De regels omtrent de bsa zijn terug te vinden in het OER en de studiegids.

Waar de universiteiten meer lijken in te zetten op het alarmeren van studenten over achterstanden ten opzichte van de bsa-norm per brief, focussen hogescholen zich meer op individuele studiebegeleiding. De meeste hogescholen hebben vaste momenten waarop individuele coachingsgesprekken plaatsvinden of spreken in ieder geval met studenten waar de resultaten nog tegenvallen. Universiteiten bieden individuele studiebegeleiding, net als de overige hogescholen, alleen op aanvraag van de student. Individuele studiebegeleiding heeft tot doel de studievoortgang te bespreken en de eventuele oorzaken van tegenvallende resultaten in beeld te brengen. Daarnaast geldt voor zowel de hogescholen als de universiteiten dat studenten in kleine groepen in gesprek gaan met hun mentor of coach. Tijdens deze lessen is er aandacht voor in ieder geval specifieke problemen waar studenten tijdens de studie tegenaanlopen.

Studenten van zowel de hbo- als wo-instellingen die te maken hebben met persoonlijke omstandigheden kunnen meestal bij een studentendecaan of anders bij hun studieadviseur terecht. Op advies van de studentendecaan kan een examen- of bsa-commissie beslissen over een eventueel uitstel van het bsa. Maar ook andere maatregelen (bijv. een extra toetskans) of doorverwijzing naar een psycholoog zijn mogelijk.

En welke redenen geven instellingen aan voor het toepassen van bepaalde voorwaarden en criteria bij uitvoering van het bsa? Spelen bijvoorbeeld de arbeidsmarktkansen en/of de beschikbaarheid van docenten voor de betreffende opleidingen hierbij een rol?

Het hebben van een bindend studieadvies is voor iedere instelling van belang. Met het bsa hebben instellingen een instrument waarmee zij studenten kunnen uitschrijven die het niveau niet aan kunnen en anders, ondanks teleurstellende studieresultaten, door zouden blijven studeren. Met de voorwaarden, criteria en het flankerend beleid rondom het bsa beoogt de instelling de studenten die het wel aan kunnen te behouden. De manier waarop de instelling deze doelen denkt te bereiken, vertaalt zich in een pakket aan voorwaarden, criteria en flankerend beleid die is afgestemd op de

hoogte van de bsa-norm. Met andere woorden: niet voor iedere voorwaarde, criterium of onderdeel van het flankerend beleid is apart een argumentatie te geven. Wel is duidelijk dat zowel hogescholen als universiteiten het belangrijk vinden om studenten bij tegenvallende studieresultaten goede studiebegeleiding aan te bieden. Dit voornamelijk om te voorkomen dat studenten die de opleiding qua niveau wel aan kunnen door bijvoorbeeld gewenningsproblemen, nevenactiviteiten of ernstige persoonlijke omstandigheden uitvallen, te voorkomen.

Hoe verloopt de studieloopbaan van studenten na een negatief bsa?

Instellingen zowel uit het hbo als het wo hebben over het algemeen geen beeld van het studieverloop van studenten die een negatief bindend studieadvies hebben ontvangen. Studenten ontvangen dit advies vlak voor de zomervakantie. Sommige daarvan gaan in beroep. De meesten raken uit beeld. Een exitgesprek is wel mogelijk maar veel studenten maken er geen gebruik van. Dat kan zowel te maken hebben met de student die er geen behoefte aan heeft als de instelling die in de zomervakantie niet actief begeleiding aanbiedt. Alleen van een enkeling die al vroegtijdig in gesprek met zijn studieadviseur plannen heeft gemaakt of de studenten die een andere studie gaan volgen op dezelfde instelling, is meer bekend.

7.3 Factoren en verbeter suggesties

Wat zijn de effecten van het stellen van 'andere' voorwaarden en criteria op studierendement (in zowel het eerste jaar als gedurende de gehele studie), uitval en studentenwelzijn?

Allereerst is het van belang te benadrukken dat dit onderzoek niet tot doel had de gevolgen van het bindend studieadvies in kaart te brengen. Betrokkenen bij de instellingen gaven veelal aan dat de bsa-norm seq. zelf geen invloed heeft op studierendement, uitval of studentenwelzijn. Het is meestal een voorwaarde of criterium (bijvoorbeeld een moeilijk vak dat verplicht is gesteld), het niveau van het curriculum dat te hoog ligt of flankerend beleid (bijv. de goede studiebegeleiding) die invloed hebben.

Welke factoren zijn van invloed op de (positieve dan wel negatieve) gevolgen van het bsa? In hoeverre zijn er naast voorwaarden/criteria en flankerend beleid nog andere factoren die van invloed zijn op de werking van het bsa?

De factoren die van invloed zijn, zijn:

- De informatievoorziening over het bsa voordat de studie start
- Een studieadvies opmaat voordat de studie start
- De mate waarin de matchingsactiviteiten studenten de juiste inzichten bieden
- Wel of geen toelatingseisen voor de poort
- De manier waarop studenten studiepunten kunnen behalen
- Een extra herkansingsmogelijkheid naast de bestaande herkansingsmogelijkheid
- De planning van de herkansingen
- Aanwezigheid van een compensatieregeling
- De gevolgen van een tussentijdse beëindiging voor het bsa
- Wel of geen aanwezigheidsplicht
- Het verplicht stellen van vakken
- Het curriculum: de inhoud, inrichting en het niveau
- De kwaliteit en beschikbaarheid aan informatie over het bsa en de studievoortgang

- De kwaliteit, beschikbaarheid en de inrichting (actief of passief) van individuele studiebegeleiding
- De wijze waarop de bsa- of examencommissie persoonlijke omstandigheden beoordeeld

Welke leerpunten kunnen gearresteerd worden om de positieve gevolgen vast te houden en de negatieve gevolgen zoveel als mogelijk te minimaliseren? En in hoeverre zijn er hierbij verschillen aan te merken tussen bijvoorbeeld hbo of wo, verschillende faculteiten of specifieke opleidingen? Wat zijn de (juridische) mogelijkheden om de uitvoering van het BSA in de praktijk te verbeteren?

Op basis van de eerdergenoemde factoren zijn de volgende verbeteringsuggesties geformuleerd:

1) Geschikte studenten behouden

Om onnodige uitval van studenten die de opleiding qua niveau wel aan kunnen maar door niet ernstige omstandigheden uitvallen, kunnen instellingen de maatregelen of aanpassingen uit 6.1 tot zich nemen. Hierbij is het belangrijk dat de maatregel of aanpassing passen bij de onderwijsvisie, voorwaarden, criteria en flankerend beleid van de instelling.

2) Blijven leren van elkaar

Het is wenselijk dat instellingen hun ervaringen blijven delen over het pakket aan voorwaarden, criteria en flankerend beleid die is afgestemd op de hoogte van de bsa-norm met elkaar kunnen delen.

3) Neem bij reflectie alle factoren rondom de bsa-norm mee

Aangezien er meerdere factoren zijn die invloed hebben op de werking van de bsa is het van belang bij reflectie op bijvoorbeeld een hoge uitval alleen factoren in oogschouw te nemen.

4) Onderzoek naar consequenties van het bsa

Instellingen werken met verschillende voorwaarden, criteria en flankerend beleid rondom het bsa. Het is niet duidelijk wat precies de effecten daarvan zijn. Onderzoek hiernaar dient de gehele aanpak rondom het bsa te analyseren om de consequenties van het bsa-beleid in kaart te brengen.

5) Individuele begeleiding actiever aanbieden

Bied in plaats van individuele gesprekken op aanvraag van de studenten (passief) actief alle studenten op vaste momenten of studenten op basis van studieachterstanden een coachingsgesprek aan.

